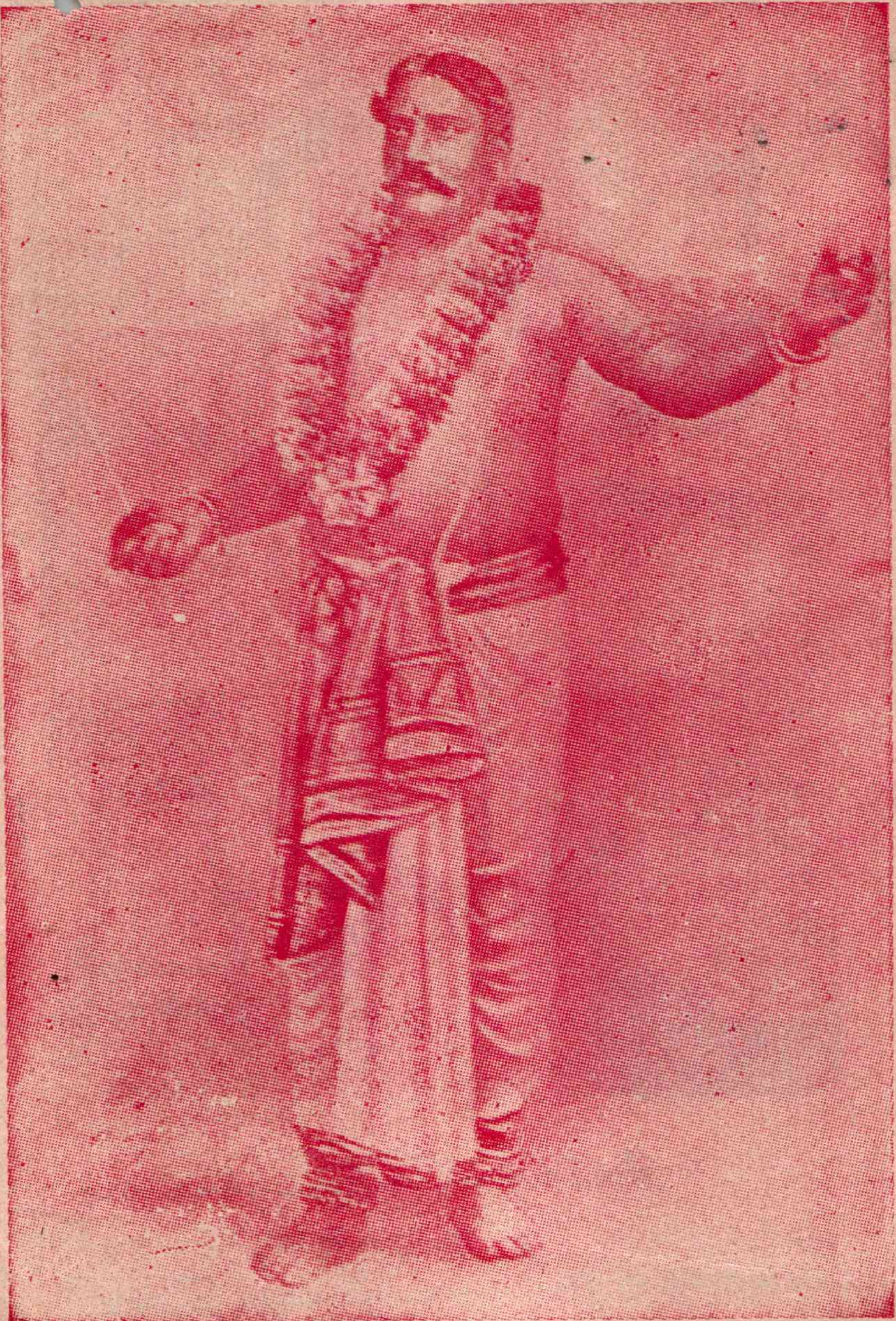

25733

Adihhatla Narayanas
Principal,
Sri Vijayaranga Ganapateswara.
Vizianagaram.

హరికథాపితామహ

శ్రీ ఆదిభట్ల నారాయణదాసు

KARRA SURYA NARAYANA B A; B.L.

Advocate, VIZIANAGRAM

ఒకమాట

చాలాకాలము క్రిందట (సుమారు 37 ఏండ్లు కావచ్చును) నేను శ్రీ దాసుగారి ఈ గ్రంథముయొక్క వ్రాతప్రతిని చూడడంతట సింఛినది - వారు నాకివ్వగా ఈ గ్రంథమును చదివితని - నాకు సంగీతములో పాండిత్యము లేదనే చెప్పవచ్చును. “తాతా! ఇది చాలా వింతగ్రంథము తయారు చేశేవు” అని నేను అన్నాను. దానిమీద “ఈ గ్రంథము, సంస్కృతాంధ్ర వాఙ్మయమునకును, కర్ణాటక సంగీతమునకును, విజ్ఞానమునకును తుదిమెట్టురా” అని శ్రీ దాసుగారు శైల విచ్చినారు. ఇది, వారుచేసిన పనినిగురించి వారి అభిప్రాయము - దానిని మనము అంగీకరించి తీరవలె.

పిమ్మట శ్రీ దాసుగారు పరమపదించిన వెనుక, వారి అల్లుడు ఉ॥ అప్పల నరసయ్యగారి వద్దనుంచి ఈ గ్రంథమును మూడు నాలుగు దఫాలు నేను తీసుకువెళ్ళి లోతుగా చదివితని. నాకు తట్టినదేమనగా:-

1) దాసుగారు చెప్పినట్లు, సంగీతములో-అన్ని రాగములు, అన్ని తాళములు యిమిడిఉన్న ఒకే ఒకపాట, మనము యెరిగినంతమట్టుకు ఈ మంజరి ఒక్కటే అని చెప్పక తప్పదు-ఇంతకు పూర్వము, వంద యేండ్లకు పైగా, యెవరో వుండేవారు, యిట్టి రచనలు వుండేవి అని వ్రాయుట, తెలియని వ్రాత - శ్రీ దాసుగారికి ముందు అట్టి అచ్చంపు తెల్వి తేటలుగల విద్వాంసులు పుట్టలేదు-పుట్టినా అట్టి ప్రజ్ఞను వారు చూపలేదు-ముందు పుడతారో లేనో యెవరు చెప్పగలరు?

2) ఈపాటలో సంబోధన చరణములలో రాగముయొక్క పేరు - అనగా ముద్ర - ఉన్నది.

3) పాటయొక్క రెండవ సంస్థలో శ్రీ దాసుగారి తత్వచింత (బ్రతుకును గురించి దాసుగారు పుట్టుగాయకాడు. భాషావేత్త మాత్రమే

కాకుండా భక్తుడు, వేదాంతి కూడాను) అనుభవజన్మ మన్నది లోక మునకు నిర్ణయముగా వెల్లడించబడినది.

4) మొదటి సంగోరు సంస్కృతము - మిగతాది అచ్చ తెనుగు. వేదాంతభాగము, అచ్చ తెనుగులో నున్నది. ఇట్టి దీగ్రంథము విలువ కట్టతరముకానిది.

ఇది చాలా అమూల్య గ్రంథమనినీ, దీనిని భద్రముగా కాపాడి ఆచూత్తించే యేర్పాటు చేయవలసిన దనినీ, ఈ గ్రంథ మెవ్వరికీ యివ్వవద్దనినీ, ఇదిపోతే యీలాగు వ్రాసే పురుషుడు మరి అవతరించడనినీ, ఈ గ్రంథమునకు రెండు, మూడు సరిఅయిన కాపీలు కూడా వ్రాసిఉంచుట మంచిది అనినీ నేను శ్రీ అప్పల నరసయ్యగారికి సలహా యిచ్చితిని వారు అట్లుచేసిరి. కొంతకాలము. శ్రీ దాసుగారి స్వదస్తూరితో యున్న యీ గ్రంథము నావద్ద చాలా కాలమున్నూ, నా మేనల్లుడు శ్రీ మరువాడ గౌరీశంకరమూర్తి గారి వద్ద కొంతకాలమున్నూ ఉండెడిది. మేమిరువురము ఈ గ్రంథము నున్నూ శ్రీ దాసుగారి పంచముఖీశ్వర చక్రమునున్నూ జాగ్రత్తగా భద్రపరచినాము.

ఈ గ్రంథముయొక్క ఒక కాపీని అప్పట్లో విజయానగరస్థ సంగీత పాఠశాల అధ్యక్షుడుగా పనిచేస్తూ యుండే శ్రీ ద్వారం భావ న్నారాయణరావుగారు అచ్చవేయించే ప్రయత్నం సాగిస్తానని చెప్పి, మరి యింతవరకు సదరు కాపీని యివ్వనూలేదు - ఏ ప్రయత్నమున్నూ చేయలేదు. ఆ హంశము అటుండనిండు.

పిమ్మట, ఇట్టి అపూర్వ గ్రంథమునకు తగినవారిచే ఒక పీఠిక వ్రాయిస్తే జాగుంటుందని నాకున్నూ, శ్రీ అప్పల నరసయ్యగారికినీ తోచినది. అంకువైని - అప్పట్లో యిక్కడ కొంతకాలము వరకూ లోగడయున్న శ్రీ విస్వా అప్పారావు పంతులుగారితో నేను మాట్లాడి ఈ గ్రంథమును వారి కప్పజేప్పితిని.

వారు శ్రీ ద్వారం వెంకటస్వామి నాయుడుగారికి దానిని చూపి, ఉపోద్ఘాతమును వ్రాయమనిరి. వారు దానిని ఎగాదిగా పరిశీలించి, “బాబూ, నేను ఇట్టి గ్రంథమునకు తొలిపలుకు వ్రాయుటకు అర్హుడను కాను” అని గ్రంథమును తిరిగి శ్రీ విస్సా అప్పారావుగారికిచ్చివేసిరి. వారంతటితో ఆగక ఈ గ్రంథమును బెజవాడలో నున్న సంగీత శేఖరులు శ్రీ పారుపల్లి రామక్రిష్ణయ్య పంతులుగారికి అంపించిరి. వారు దానిని సమగ్రముగా పరిశీలించి పీఠిక వ్రాయుటకు తమ అసమర్థతను వ్యక్తపరుస్తూ గ్రంథమును తిరుగ యిచ్చివేసిరి.

అందుపైని శ్రీ విస్సా అప్పారావుగారు ఈ గ్రంథమునకు పీఠిక వ్రాయగల శక్తిమంతుడు దేశములో లేనందున ఈ గ్రంథము పీఠిక లేకుండా అచ్చు వేయబడవలసి యుంటుంది అని నాకు ఆ పుస్తకమును యిచ్చివేసిరి.

పిమ్మట నేనుగొనక, ఈ గ్రంథమును శ్రీ ప్రభేసరు పి. సాంబమూర్తి (మదరాసు) గారికి రిజిస్టరీ పోస్టుద్వారా అంపించి, పీఠిక వ్రాయమని కోరితిని. వారు కొంతకాల మీ గ్రంథమును తమ వద్ద అట్టిపెట్టుకొని దానిని సమగ్రముగా పరిశీలించుటకు ప్రయత్నించియే యుంటారని తలుస్తాను. యిది తనకేమీ కొరక బడలేదనినీ, గ్రంథకర్త యిన్ని తాళములతో దీనిని సాధించుట సాధ్యపడునా యని ఒక చిన్న అనుమానమును వదలిపెడుతూ ఈ గ్రంథమును తిరిగి నాకు అంపించివేసిరి.

ఆపైని నేను నిరాశచెందక దీనిని అడయూరు కళాక్షేత్ర అధ్యక్షుడు శ్రీ మైసూరు వాసుదేవాచారిగారికి అంపించి పీఠిక వ్రాయమని కోరితిని. వారు రెండు సంవత్సరములు తమవద్ద వుంచుకొని తమ కస్వస్థతగా నున్నదని చెబుతూ అతని మనుమనిచేత ఈ పుస్తకమును తిరిగి నాకు అంపించివేసిరి.

దీనినిపట్టి చూడగా అసామాన్య వ్యక్తియగు ఏ “పంచముఖ శ్వరు”డో తప్ప దీని బాగోగులను కనిపెట్టు సమర్థులు దక్షిణ దేశములో లేరని నేను ఊహించవలసిన వాడనై తిని. ఏది ఏలాగున్నా. మన పుస్తకము మనచేతికి తిరిగి వచ్చినది. అందుకు భగవంతునికి వేయి నమస్కారములు చేసితిని.

ఈ గ్రంథము అమూల్యమైనదనినీ పోతే, యిటువంటిది మరి దొరకదనినీ, కాగా త్వరితముగా అచ్చువేయింపించ వలసినదనినీ, శ్రీ దాసుగారి వద్దర బంధువులున్నా, వారి పుష్ట రచనా పాటవమును పూర్ణముగా గ్రహించినవాడున్న శ్రీ దాసుగారియందు ఎక్కువ భక్తిశ్రద్ధలు కలవారున్న నాకు దగ్గర బంధువులున్న అగు శ్రీ కర్రా ఈశ్వరరావుగారితో ఈ గ్రంథముయొక్క త్వరిత ముద్రణావశ్యకతను గురించి ఒత్తిచెప్పగా, వారు నా భాములతో ఏకీభవించి, వ్యం ప్రయాసములను సరకుగొనక, శ్రీ మాకల చిన సత్యనారాయణ (ప్రభుత్వ సంగీత సాహిత్యాలాధ్యక్షులు, హైదరాబాదు) గారిచే, సరిచూపించి వారిచే పీఠిక వ్రాయింపించి, తదుపరి అచ్చు వేయించెదనని చెప్పిరి. ఈ పనిలో మరపులేకుండా ఉండుటకుగాను అప్పటప్పట యిందునుగురించి శ్రీ ఈశ్వరరావుగారికి జ్ఞాపకము చేస్తూ వచ్చెడివాడిని.

శ్రీ కర్రా ఈశ్వరరావుగారు నిజానికి మహోదయులని చెప్పక తప్పదు. శ్రీ దాసుగారిని ఆంధ్రలోకము - ఆంధ్రలోకమననేల, యావద్భారతము - పండితపామర సహితము తృప్తిగా ఆస్వాదించినది. ఆయనకున్న ప్రజ్ఞలన్నియు - ఆయన మూర్తివంతము, ఆయన అపూర్వ కవితాధోరణి, ఆయన లోకాతీత గాంధర్వ ప్రజ్ఞావిశేషము, ఆయన జగన్మోహకరమైన నృత్యవిన్యాసము, ఇత్యాదులన్నియు - ఆయనతోనే అంతరించి పోయినవి.

లోకము కాలప్రవాహమునబడి శ్రీ దాసుగారిని మరపు
చెందుతూ వస్తున్నది. (అక్కడక్కడ ఆయన పూసువస్తే “ఓహో
ఏమిదాసండి” అనే వృద్ధులక్కడక్కడ క్వచిత్తుగా యున్నారు.)
ఇట్టి తరుణములో - శ్రీ దాసుగారు ప్రస్తుత లోకమునకు అంత
రించినా, అతనితోపాటు అంతరించని, ఆయన రచనా విశేషములు
భావిలోకమునకు ఆయనను స్ఫురణకు తెచ్చునవి కొల్లలుగ కలవు.
లోకమునకు, శ్రీ దాసుగారు వీనిని ప్రదర్శించినప్పుడు తప్ప, తదితర
కాలములందు వాటితో పరిచయముకాని, ప్రమేయముగాని లేదు.
తత్కారణాత్ విస్మృతి కలుగక తప్పదు. అట్టి విస్మృతిని పోగొట్టి,
శ్రీ దాసుగారిని చిరస్థాయిగా మన హృదయములందు నిలుపుటకునై,
మహనీయులగు శ్రీ కర్రా ఈశ్వరరావుగారు (అనన్య సాధ్యమైనపని
యిది) వ్యయ ప్రయాసములకు లెక్కగొనక, చలించని దీక్షతో,
దాసభారతీ గ్రంథములను అచ్చొత్తింపించి ఆంధ్రలోకమునకు మహోప
కారము కావించినారు. ఈ దాసభారతీ గ్రంథములలో కెల్లనీ “దశవిధ
రాగనవతి కుసుమమంజరి” మకుటాయమానమని చెప్పక తప్పదు. ఇట్టి
సద్గ్రంథముల నొసంగి శ్రీ దాసుగారిని మనవద్ద నిరంతరము పునరు
జ్జీవింపజేసిన శ్రీ ఈశ్వరరావుగారికి నా ఆశీస్సులు.

Handwritten text in a South Asian script, likely Devanagari, covering the upper half of the page. The text is faint and appears to be bleed-through from the reverse side. It consists of approximately 15 lines of prose.

ద శ వి ధ రా గ న వ తి కు సు మ మం జ రీ పీ ఠి క

ఇందు మేళ కర్త రాగములు, జన్య రాగములు మొదలగునవి ప్రతిగాయకుడును, ప్రతి జంత్ర వాయిద్యము వాడును, వారివారికి వీలగు పనితనము శృతులయందు పరిశుద్ధ తాళములయందు మంచి పని తనము మొదలగునవి ఏర్పడుటకు వ్రాసితిరి. దీనివలన మనోలయ మేర్పడును. దీనిని విద్వాంసులు మాత్రమే కృషి చేయగలరు. మృదంగము వాయించు వారు గూడా దీనిని సక్రమముగా కృషి చేయగలరు. ఇదివరకు పూర్వాచార్యులు, సంగీత వాగ్గేయకారకులు వేంకట ముఖముత్తు స్వామిదీక్షితులు, మొదలగువారు “చతుర్దండిక, సంగీత సంప్రదాయ ప్రదర్శిని” మొదలగు సంగీత గ్రంథములయందు దీనిని పోలునవి, యిందందు కన్పించును. ప్రస్తుతమున ఇట్టిసంగీత రచనలు చేయు వారుగాని వాటిని స్వరపరచి శబ్దములను పొందుపరచి ఈ విధముగా వ్రాసినవారు గాని లేరు. ఇవి పాడినందువలన మంచిశృతి విచక్షణము, మంచి తాళవిచక్షణము ధారాళముగా యలవడును.

ఇందు జతపరచిన “పంచముఖి” యను అయిదు జాతులును, అయిదంగములతో ఒకేకాలమున అన్నియంగములతో “సంకీర్ణ - మిశ్ర - చతురశ్ర - త్రిశ్ర - ఖండ జాతులను” యేయే అంగమునకు ఆయా జాతి ఉదాహరణ “తకధికి - దధిగిణత - తకదధిగిణత - దధిగిణత - కిటతక తకిట” యీ ఐదు జాతులును అన్నియంగములతో ఒకేసారి జూపించిన దానినే “పంచముఖి” యందురు. ఇదితాళ శతావధానము. ఇట్టివి మనదేశమున వందసంవత్సరములకు పూర్వమందుండు విద్వాంసులు చేయుచుండెడివారు. ఇట్టి పనితనముగల ముక్తాయిలను సంగీతము నేర్చుకొనునట్లే వెనుకటి కాలమందు శిష్యపరంపర తమ గురువుల వద్ద నేర్చుకొనియెడివారు. నేడు ఇట్టి పనితనమునకు సాధించుటకు యెవ్వరూ పూనుకొనరు. ఛందస్సు, అలంకారము మొదలగు

కట్టుబాట్లు కవిత్వమునకు యేలాగు యవసరమో సంగీతమునకుగూడా
 స్వర - శబ్ద - జానములు ఆవశ్యకములు; శ్రీ దాసుగారు గాయకులు.
 సమస్త జాత్రవాద్యములకు సంబంధించు శబ్దములను వేయగిలిగిననాడే
 వానిని గాయకుడని పేర్కొనెడివారు. మార్దంగికునకుగూడా, సంగీత
 జ్ఞుని వలెనే, స్వరము వేయుట, రాగభావము నర్థము చేసికొనుట,
 మొదలగునవి, వచ్చినగాని వాని వాద్యమునందు పటుత్వము లేద
 నెడివారు.

ఈ పనులుగాక వీరు యీ గ్రంథములో రెండు విషయములు
 వ్రాసిరి. మూడవది నృత్యము. నృత్యము చేయుచు పై రెండు విషయ
 ములను చేర్చుచు నృత్యము - గీతము - తాళము యీ మూడిటిని
 హనుమంతుడు మానవులకొరకు కూడా ప్రణవ నాద స్వరూపుడై,
 ఒకప్పుడు నాదలోలుడై ఒకప్పుడు శబ్దములను కలపికూడా పాడుచు
 బ్రహ్మానంద పరవశుడై నృత్యము గూడా చేసెడివాడు.

సంపూర్ణము

సర్వతాతాత్మక పంచజాత్యేకతాళ ప్రబంధము, పంచముఖి

అభిప్రాయము

గానకళావిశారద - అరిపిరాల సత్యనారాయణమూర్తి

దక్షిణభారతంలో హరికథా వితామహాలుగా బిరుదు నొందిన కీ. శే. శ్రీ మదజ్జాడ ఆదిభట్ల నారాయణదాసుగారి ప్రతిభా విశేషము గురించి తెలియని వారుండరనుట అతిశయోక్తి కాని విషయమగును. ఇందుకు ముఖ్యకారణం, యీ మహనీయుడు సంగీత, సాహిత్య, నృత్యములందేగాక బహుభాషా కోవిదుడును, బహుగ్రంథ రచయితయును. హరికథా కాలక్షేపము లొనర్చుటలో అద్వితీయుడుగా పేరొందుటయేగాక అనేకమంది శిష్యులను కథా కాలక్షేపము లందు తీర్చులుగా చేయుటయే కారణమగును. ముఖ్యంగా అచ్చతెలుగులో వీరు రచించిన గ్రంథములు అద్వితీయమగు ప్రశస్తి నొందుటేగాక ఆదర్శ గ్రంథములుగా పరిగణింపబడుట విశేషము. వీరికి సంగీత, సాహిత్య, తాళశాస్త్రములందు గల ప్రత్యేక విశిష్టతకు వారు రచించిన “పంచముఖి” “దశవిధరాగ నవతి కుసుమమంజరి” యను గ్రంథములు ప్రబల తార్కాణమగును.

ఈ గ్రంథమునకు “పంచముఖి” యను పేరొసంగుటకొక ప్రత్యేకత విశిష్టత కూడా గలదు. ఏమనగా! సుకవి సమ్రాట్, వాల్మీకాంశ సంభూతుడుగా, అవతరించిన శ్రీ త్యాగరాజస్వామివారు, చిత్తరంజనిరాగం—ఆదితాళంలో రచించిన ‘నాదతనుమనిశం శంకరం నమామి మేనునసాశిరసా’ అనుకృతి చరణములో “సద్యోజాతాది పంచవక్తజ, సరిగమపధనీ—వరస ప్తస్వర” అని పేర్కొనినట్లుగా, పరమేశ్వరుడు 1) సద్యోజాత 2) అఘోర 3) తత్పురుష 4) ఈశాన 5) వామదేవ, మనెడి పంచముఖములను గలిగి, అందు సద్యోజాత ముఖమునుండి గాంధారము, అఘోర ముఖమునుండి షడ్జము, రిషభమును తత్పురుష ముఖమునుండి, పంచమము, ఈశాన ముఖమునుండి మధ్యమ, నిషాదములు, వామదేవ ముఖమునుండి ధైవతములను సప్తస్వరము లుద్భవించినట్లుగా స్పష్టపడుచున్నది. అంతేగాక పైన పేర్కొనిన పంచముఖములనుండి, షడ్జ, రిషభ, గాంధార, మధ్యమ, పంచమ, ధైవత, నిషా

దములను సప్తస్వరములేగాక శ్లో|| సద్వ్యజాతే ముఖేశంభో వామదేవేస్య
ఘోరకే! తత్పురుషేచ ఈశాన్యే జాతాచచ్ఛత్పటాదయః|| అను
ప్రమాణమున 1) చచ్చత్పట 2) చాచపుట 3) పట్టితాపుత్రిక
4) సంపద్వేష్టక 5) ఉద్ధుట, మనెడి పంచతాళములు కూడ వుద్భవించి
నటుల స్పష్టమగుచున్నది. వీటిని అష్టోత్తర శతతాళములందు మొదట
పేర్కొనుట గమనించదగును. అయితే ఇవిగాక “వింశోత్తర శత
తాళము”లు గూడ గలవు. అయితే యీరకములైన తాళములందు
నిశ్శబ్దక్రియలగు, గురు, పుత, కాకపాద అంగములుండుటచే అవి
అమంగళ కరములుగా నెంచి వాడుకయందంతగా లేకపోయెను. సశబ్ద
క్రియలగు, లఘు, ద్రుత, అను ద్రుతములను, తాళాంగములతో కూడిన
సప్తతాళములును, అవి పంచజాతి లఘు ప్రస్తారముచే యేర్పడిన
 $7 \times 5 = 35$ అగు “పంచత్రింశతి” తాళములు మాత్రమే నేడు సాధార
ణంగా వాడుకలో నుండుట గమనించదగిన ముఖ్య విషయమగును. ఈ
పంచజాతులు యేవనగా 1) త్రిశ్రజాతి (3 అక్షరములు) 2) చతు
రశ్రజాతి (4 అక్షరములు) 3) ఖండజాతి (5 అక్షరములు) 4) మిశ్ర
జాతి (7 అక్షరములు) 5) సంకీర్ణ జాతి (9 అక్షరములు) గలవి యగును.
ఈ పంచజాతులు తాళషడంగములలోని, లఘువునకు సంబంధించిన
వగును. ఈ పంచజాతి లఘువులకే పంచజాతి ఏకతాళములని కూడ
వ్యవహరింతురు. “పంచముఖి” అను యీగ్రంథములోని ప్రత్యేక విశి
ష్టత యేమనగా! ఒక్కొక్కజాతి లఘువు లేక ఏకతాళమునందు రాగ
విభాగములోని 1) సంపూర్ణ-సంపూర్ణ రాగములందు 9 స్వరసాహిత్య
ఆవర్తములును 2) సంపూర్ణ-షాడవరాగములందు 9 స్వరసాహిత్య
ఆవర్తములును, 3) షాడవ-సంపూర్ణ రాగములందు 9 స్వరసాహిత్య
ఆవర్తములును, 4) సంపూర్ణ-భైషజ రాగములందు 9 స్వరసాహిత్య
ఆవర్తములును, 5) భైషజ-సంపూర్ణ రాగములందు 9 స్వరసాహిత్య
ఆవర్తములును, 6) షాడవ-షాడవ రాగములందు 9 స్వరసాహిత్య
ఆవర్తములును, 7) షాడవ-భైషజ రాగములందు 9 స్వరసాహిత్య
ములును, 8) భైషజ-షాడవ రాగములందు 9 స్వరసాహిత్య
ఆవర్తములును, 9) భైషజ-భైషజ రాగములందు 9 స్వరసాహిత్య
ఆవర్తములును, 10) వక్ర రాగములందు 9 స్వరసాహిత్య ఆవర్తము

లను రచించుటలో ఒక్కొక్క తాళావర్తమునకు 14 స్వరసాహిత్య అక్షరము లుండునట్లు రచించి యుండిరి. ఈవిధంగా ఒక్కొక్క రకములో 9 రాగములవంతున 10 రకములందుగల $10 \times 9 = 90$ రాగములందు రచించిన 90 సాహిత్యములలో ఆయా రాగముల పేర్లనుకూడా అర్థయుక్తముగా పొందుపఱచి యుండుట యిందుగల ప్రత్యేక విశేషమగును. ఇదేవిధముగా “దశవిధరాగ నవతి కుసుమమంజరి” యనుపేర ఒక ప్రత్యేక స్వరసాహిత్య రచనకూడా 90 రాగములలో రచించి యుండుట యీ గ్రంథములోని మరియొక ప్రత్యేక విశేషమగును.

ఇక పంచముఖి అనునది శ్రీ దాసుగారు పంచజాత్యేక తాళములలో రూపొందించిన వివిధ రాగమాలికా సంగీతరచన యగును. ఈ రాగతాళ మాలికా రచన అవధాన రూపముగా ప్రదర్శించుటకు తగినట్లు యాపకల్పనచేసి యుండుట యిందుగల ప్రత్యేక విశిష్టత యగును. ఇదియొక విశూత్నమైన అద్భుత రచనా విశేషమగుననుట నిర్వివాదాంశమగు విషయమగును. ఎటులనగా పంచజాతులగు త్రిశ్ర, చతురశ్ర, ఖండ, మిశ్ర, సంకీర్ణ జాతి 5 లఘువులకు మొత్తము అక్షరములు $3+4+5+7+9=28$ అగును. ఈ 5 జాతులలో ఒక్కొక్కజాతి లఘువులో 9 రాగములవంతున నేర్పరచగా $5 \times 9 = 45$ రాగము లగుచున్నవి. ఈ 45 రాగములందలి 45 స్వరసాహిత్యములను, పంచజాతుల మొత్తము అక్షరములగు 28చే గుణించిన $45 \times 28 = 1260$ స్వరసాహిత్యాక్షరములగును. ఈవిధంగా నేర్పడిన 1260 సాహిత్యావర్తములను ఆయా రాగములలో ఒక గాయకుడు పాడుచూ పైన దెలిపిన పంచజాతి ఏకతాళములను మరియొక అయిదుగురు గాయకులును ఒకేసారి ప్రారంభించి శుద్ధమైన, రాగ, లయలతో ప్రదర్శించినచో, ఈరాగ, తాళ మాలికా అవధానము ఒకేసారి పూర్తి అయి సభికులను సంభ్రమాశ్చర్యములను కలిగించు ననుటలో సందేహములేదు.

ఎటులనగా! 1260 సాహిత్యాక్షరములు గల యీరాగమాలికను పాడునపుడు త్రిశ్రజాతి లఘువు వేయుట $1260 \div 3 = 420$ ఆవర్తములలోను, చతురశ్రజాతి లఘువు వేయుట $1260 \div 4 = 315$ ఆవర్తములలోను, ఖండజాతి లఘువు వేయుట $1260 \div 5 = 252$ ఆవర్తములలోను, మిశ్రజాతి లఘువు వేయుట $1260 \div 7 = 180$ ఆవర్తములలోను, సంకీర్ణ

జాతి లఘువు వేయుట $1260 \div 9 = 140$ ఆవ ర్తములలోను తాళరాగ
మాలికా రచన ఒకేసారి ముగిసి ఒక విచిత్రమైన అవధానముగా పరిణ
మించును. అతిక్లిష్టమైన యీ అవధానము ప్రదర్శించుటకు నిర్దిష్టమైన
కాలములో తాళము వేయగలిగినట్టియు ఆయా రాగలక్షణానుసారము
వివిధ రాగములందలి సాహిత్య ఆవ ర్తములను కాలప్రమాణము ననుస
రించి పాడగలిగినట్టి అనుభవజ్ఞులగు గాయకులుచేరి ప్రదర్శించినప్పుడే
యీ అవధానము జయప్రదమగును. శ్రీ దాసుగారు పైవిధముగా
ఆరుగురుకలసి ప్రదర్శించు పద్ధతియేగాక, ఒక్కరే యీ రాగతాళ
మాలికా అవధానము ప్రదర్శించు పద్ధతినికూడ సూచించి యుండుట
మరియు విశేషమగును. పైనదెలిపిన 1260 సాహిత్యాక్షరములు గల
యీ రాగ, తాళమాలికా రచనను ఒక్కరే గాత్రమున పాడుచూ,
ఆతని కుడిచేతితో త్రిశ్రజాతి లఘువును, ఎడమచేతితో చతురశ్ర జాతి
లఘువును, కుడిభుజము కదలికతో ఖండజాతి లఘువును, ఎడమభుజము
కదలికతో మిశ్రజాతి లఘువును, శిరస్సు కదలికతో సంకీర్ణ జాతి లఘు
వును ఒకేసారి పాటును, తాళములను ప్రారంభించి ప్రదర్శన చేసినచో
యీ ప్రదర్శనము జయప్రదముగా ముగియునని శ్రీ దాసుగారు
సూచించినటుల తెలియుచున్నది. అయితే యిది కేవలము అసాధారణ
మైన ప్రదర్శన యని చెప్పక తప్పదు. అయితే యీ రచనయేమి, యిది
ప్రదర్శించు విధానమేమి, నిజంగా శ్రీ దాసుగారి అద్భుత మేధా
శక్తిని, పాండిత్య ప్రతిభకును తార్కాణమగునని చెప్పవచ్చును.

శ్రీ దాసుగారు యీ “పంచముఖిని” దశవిధరాగ నవతి కుసుమ
మంజరిని క్రీ. శ. 1914లో రచించి 1933లో సమగ్రమైన రూపకల్పన
చేసి 1933 ఫిబ్రవరి 1వ తేదీన తాము ప్రిన్సిపాలుగానున్న విజయనగరం
మహారాజావారి సంగీత కళాశాలలో ప్రదర్శించినటుల తెలియుచున్నది.
ఇట్టి విచిత్రమైన గ్రంథమును ప్రకటించుటకు ఎంతో కృషిచేసి మిక్కిలి
వ్యయ ప్రయాసలతో ప్రచురించిన కళాపోషకులగు శ్రీ కర్రా ఈశ్వర
రావుగారు, యెంతయు అభివందనీయులగుదురని నా అభిప్రాయము.

ఇట్లు, గానకళా విశారద,

అరిపిరాల సత్యనారాయణమూర్తి

2. దశవిధ రాగ నవతి కుసుమ మంజరి

— సంగీతశేఖర శ్రీ నూకల చిన సత్యనారాయణ

శ్రీ దాసుగారు రచించిన “దశవిధ రాగ నవతి కుసుమమంజరి” అను రాగమాలిక అపూర్వమైన రచన.

ఈ రాగమాలికయందు నూటయెనుబది (180) రాగములు కలవు. ఇంత ఎక్కువ సంఖ్యగల రాగమాలికను పూర్వము ఎవ్వరూ రచించి యుండలేదు. భవిష్యత్తునందు కూడ ఎవ్వరూ రచించలేరు అనినచో అతిశయోక్తి కానేరదు. అందుచేతనే ఈరచన అపూర్వము నభూతోనభవిష్యతి.

ఈ రాగమాలిక పేరు “దశవిధరాగనవతి కుసుమ మంజరి” దశ విధరాగములు ఇందుకలవు.

1. సర్వ సంపూర్ణ రాగములు 9 ఉన్నవి.

సర్వసంపూర్ణములు అనగా ఆరోహణ అవరోహణయందు స ప స్వరములుకలవి అని అర్థము.

2. షాడవ ఔడవరాగములు 9 ఉన్నవి

షాడవ ఔడవములు అనగా ఆరోహణయందు ఆరు స్వరములు. అవరోహణయందు అయిదు స్వరములు కలవి అని అర్థము.

3. జౌడవ షాడవములు 9 ఉన్నవి.

అనగా ఆరోహణయందు 5 స్వరములు అవరోహణయందు 6 స్వరములు.

4. సంపూర్ణ జౌడవములు 9 ఉన్నవి.

అనగా ఆరోహణయందు స ప్తస్వరములు అవరోహణయందు 5 స్వరములు కలది.

5. జౌడవ సంపూర్ణములు 9 ఉన్నవి

అనగా ఆరోహణయందు 5 అవరోహణయందు సప్తస్వరములు.

6. శుద్ధ షాడవరాగములు 9 ఉన్నవి.

శుద్ధషాడవములు అనగా ఆరోహణయందు అవరోహణయందు కూడా ఆరు స్వరములు కలిపిన రాగములు.

7. సంపూర్ణ షాడవరాగములు 9 ఉన్నవి.

సంపూర్ణ షాడవములు అనగా ఆరోహణయందు సప్తస్వరములు. అవరోహణయందు ఆరు స్వరములు కలిగిన రాగములు.

8. షాడవ సంపూర్ణములు 9 ఉన్నవి.

షాడవ సంపూర్ణములు అనగా ఆరోహణయందు ఆరు (6) స్వరములు అవరోహణయందు సప్త (7) స్వరములు కలిగిన రాగములు.

9. శుద్ధ జౌడవములు 9 ఉన్నవి.

శుద్ధజౌడవములు అనగా ఆరోహణయందు అవరోహణయందు కూడా అయిదు (5) స్వరములు కలిగిన రాగములు.

10. వక్రరాగములు 99 ఉన్నవి.

వక్రరాగములు అనగా ఆరోహణ అవరోహణలందు స్వరములు క్రమాపద్ధతిగా లేక హెచ్చు తగ్గులతో వంకరగా ఉండునవి అని అర్థము.

దశవిధరాగములు అనగా పై పదిరకముల రాగములు అని అర్థము.

ఈ రాగమాలికయందు రాగములు దశవిధములుగానున్నవి. మొత్తము రాగములు 180 కలవు.

ఈ నూట ఎనుబది రాగముల రాగమాలిక అతిదీర్ఘమైనది.

ఈ రాగమాలిక సర్వతాలాత్మక పంచజాత్యేక తాళమున రచింపబడినది.

సర్వతాళాత్మక పంచజాత్యేకతాళము అనగా :-

మొదట - పంచజాతి ఏకతాళము అనగా :-

తాళమునందు అయిదుజాతులు కలవు. త్రిస (3), చతురస్ర (4) ఖండ (5), మిశ్ర (7), సంకీర్ణ (9), జాతులు, లేక ఏకతాళములని కూడా చెప్పవచ్చును. ఈ మొత్తము క్రియలు కూడిన 28 క్రియలు వచ్చును.

ఇట్టి 28 క్రియలు కలిగిన ఆవర్తములు 180 అయినచో పంచ జాతులలో ఏదొక్క జాతికైనను సరిపోవును.

అది ఎట్లనగా :-

28 అక్షరములు లేక క్రియలు కలిగిన 180 ఆవర్తములు అనగా $180 \times 28 = 1260$ అక్షరములు (?) లేక క్రియలు అగును.

ఊ 1260 అక్షరములు త్రిసఏక, చతురస్రఏక, ఖండఏక, మిశ్ర ఏక, సంకీర్ణఏకతాళములలో ఏ ఏకతాళమునకైనను లేక అన్ని తాళములకును రాగమాలిక మొదటినుండి చివరివరకును పాడినచో సరిగా సరిపోవును.

ఎట్లుసరిపోవును అనగా :-

త్రిస ఏక $1260 \div 3 = 420$ ఆవర్తములు,
 చతురస్ర ఏక $1260 \div 4 = 315$ ఆవర్తములు,
 ఖండ ఏక $1260 \div 5 = 252$ ఆవర్తములు,
 మిశ్ర ఏక $1260 \div 7 = 180$ ఆవర్తములు,
 సంకీర్ణ ఏక $1260 \div 9 = 140$ ఆవర్తములు అగును.

ఈ పై ఏకతాళములలో ఏ ఏకతాళమునందైనను ఈ రాగమాలికను పాడవచ్చును.

ఇంకొక విశిష్టమైనది విచిత్రమైనది అగు విశేషమేమన :

ఈ రాగమాలికను ఒకరు పాడుచుండగా అయిదుగురు విద్వాంసులు ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క ఏకతాళమును వేయుచుండిన

రాగ మాలిక మొదలు పెట్టి ముగించు సరికి అయిదు ఏక తాళములు ముగియును.

మధ్యలో మాత్రము ముగియదు.

కాగా ఈ అయిదు తాళములు ఒక రేవేయుచు పాడుటకు అపూర్వ సాధన చేసినచో ఇదియొక అద్భుతమైన క్రియయగును.

అయిదు తాళములు ఒక రేవేయుట అసాధ్యము.

శ్రీ దాసుగారు వారి శిష్యులలో ధారణ, సాధన చేయగల ఓర్పు ఓపికగల ఒకరిద్దరకు శిక్షణ గరిపిరి. అయిదు తాళములు ఒకే సారి అయిదు శరీరాంగములతో వేయవలెను.

1. త్రిసగతి = కుడిచేయి, 2. చతురస్ర = ఎడమచేయి

3. ఖండ = కుడిభుజం, 4. మిశ్ర = ఎడమభుజం

5. సంకీర్ణ = శిరస్సు.

ఈ పద్ధతికి “పంచముఖ” అని శ్రీ దాసుగారు పేరుపెట్టిరి. పరమ శివునికి అయిదు ముఖములు. సద్యోజాత, వామదేవ, ఈశాన, తత్పురుష, అఘోర, ఈ అయిదు ముఖములనుండి అయిదుజాతులు (తాళములు) సప్తస్వరములు ఉద్భవించినవి. అను నార్యోక్తి ననుసరించి శ్రీ దాసుగారు ఈసప్తతాళాత్మక పంచజాత్యేక తాళమునకు పంచముఖ అని నామమును ఒసంగుట ముదావహము.

“పంచముఖ” లేక సప్తతాళాత్మక పంచజాత్యేక తాళమునందు ఈ రాగమాలికా ప్రబంధమును పాడుట కడుంగడు ప్రయాసము కనుకను ఈ రాగ మాలికా ప్రబంధము సంగీత ప్రధానమైనది, రాగప్రధాన

మొనది, కీర్తనాపూర్వకమై సాహిత్య విశేషములు కలది కనుకనూ, శ్రీదాసుగారు ఈరాగ మాలికను సులభపద్ధతిలో మిశ్రజాతి ఏకతాళమున రెండవకాలమున మొదటి 90 రాగములను, శివకాలమున తక్కిన 90 రాగముల మాలికను పాడుటకు వీలుగా ఏర్పరచిరి. మిశ్రజాతి ఏకతాళముల రెండవ కాలమున ఆవర్తమునకు 14 అక్షరములు, శివకాలమున 28 అక్షరములు చొప్పున ఈ రాగమాలికను పాడుకొనవచ్చును.

ఇట్లుపాడిన ఏ ఆవర్తమునకు ఆ ఆవర్తము విడివిడిగా ఏ రాగమునకు ఆరాగము విడివిడిగా ముగించుచు సులభముగా పాడుకొనవచ్చును.

కాగా శ్రీదాసుగారి ప్రజ్ఞాపాటవమును సంగీత లయవిద్వాంసులకు తేటతెల్ల మొనర్చుటకు ఈ రాగమాలికా ప్రబంధమును “పంచముఖి” తాళమునకూడా పాడతగును అని బోధించుచు తమ యద్భుతశక్తితో ఈ దశవిధరాగనవతి కుసుమమంజరిని, సప్తతాళాత్మక పంచజాత్యేక తాళమునందు పంచముఖి తాళమునకు సరిపోవునట్లు రచించిరి.

ఇక రాగవిషయము

ఈ రాగమాలికా ప్రబంధమునందు దశవిధరాగములుకలవు. ఈ దశవిధరాగములపేర్లు మొదట వివరింపబడినవి.

ప్రతిరాగమునగల ఆరోహణ అవరోహణాది విశేషములతో స్వరము అందముగ రచింపబడినది. ప్రతి రాగమాలికయొక్క సాహిత్య భాగమున ఆరాగముపేరు భగవత్ కీర్తన పూర్వకముగా చొప్పించబడినది.

కీర్తనాసాహిత్యమున ఆకీర్తనయొక్క రాగమును నిర్దేశించుట పూర్వము సంగీత త్రిమూర్తులలో నొకరైన శ్రీ ముత్తస్వామి దీక్షితర్ వారుచేసిరి. అట్లే శ్రీదాసుగారుకూడా ఈ రాగమాలికా ప్రబంధమునందుకూడ రాగనామమును చేర్చుట మిక్కిలి విశేషము.

కీర్తన సాహిత్యమున రాగము పేరు వచ్చునట్లు రచించినచో తరువాత తరమువారికి ఆకీర్తనను ఆరాగముననే పాడవలెనని చెప్పనట్లును, ఇంకొక రాగమున మార్చి ఆ కీర్తన పాడుటకు అవకాశము లేకుండ ఆ కీర్తనా రచయితయే రాగ నిర్ణయమును శాసించినట్లునగుట మిగుల విశేషము.

ఈ రాగమాలిక యందు శంకరాభరణము, నత్తభైరవి మొదలగు మేళకర్తరాగములు-శ్యామలాంగి, పావని, రూపవతి మొదలైన మేళకర్తరాగములలో వివాదిరాగములు-లోకొత్తరి, రత్నాకరి, చంద్రిక, నాగభూషణి మొదలైన అపురూపరాగములు-జగన్మోహిని, వనంత, నారాయణి, సరస్వతి మొదలైన అపూర్వ రక్తిరాగములు-హంసధ్వని, సునాదవివేచిని, నాగస్వరావళి మొదలైన రక్తిరాగములు-మేఘరంజని, సురవరాళి మొదలైన క్లిష్టరాగములు-భూపాలము, మధ్యమావతి మొదలైన పూర్వ ప్రసిద్ధరాగములు-పున్నాగవరాళి, ముఖారి మొదలైన కరుణరస ప్రధానమైన రాగములు-ఆనందభైరవి, నీలాంబరి, జనరంజని, మొదలైన శృంగారరస ప్రధానమైన రాగములు-మోహన, సింహవాహిని మొదలైన వీరరస ప్రధాన రాగములు యెన్నోకలవు.

సంగీత విద్వాంసులైనవారు ఈ రాగమాలికా ప్రబంధమును వల్లించి, నిత్యము సాధనచేసినవారికి అసాధ్యమైన విషయము సంగీతమున గాని తాళవిభాగమునగాని ఉండదు అనుట అతిశయోక్తికాదు.

ఈ రాగమాలికను విద్యార్థులకు బోధించినచో-రాగమాలికలో మొదటిరాగమును నెచ్చుకొనునప్పుడు విద్యార్థిగనుండువ్యక్తి 180వ (ఆవర్తము) రాగమునేర్చి, పాడగలిగిననాడు విద్వాంసుడుగా రూపొందుననుట నిర్వివాదాంశము.

ఆముహూముహూనకు నాజోహారు !

*

*

*

మహాకవి, మధుర సరస్వతి

శ్రీ యస్వీ జోగారావు, M. A., Ph. D.

Professor and Head, Telugu Dept.

Andhra University, WALTAIR

Formerly Professor of Telugu, Leningrad University, USSR.

సంపాదకీయము

౧. పంచముఖి :-

ఈ అపూర్వ రాగ తాళప్రబంధమును ధాతువులో వస్తాడు, మాతువులో ఉస్తాదు అయిన శ్రీదాసుగారు తమ కఠోర వ్యవసాయపు ఫలసాయముగా సంగీత జగద్భాగధేయముగా 1914 సం॥ ప్రాంతమున రూపొందించిరి. అది తాళ ద్వయప్రదర్శన ప్రజ్ఞ మత్త శుండాల మగు సుబ్రహ్మణ్యయ్యరునకు శృంగభంగము చేయించి ఆతనిచేతి బిరు దందెయగు వీరఘంటా కంకణమును విప్పించినది. ఈ సన్నివేశము 1922లో ప్రకటితమై దాసుగారి కంకితమైన శ్రీపసుమర్తి కృష్ణమూర్తిగారి పార్వతీ పరిణయ యక్షగాన కృతిప్రదాన పద్యములందు ప్రసక్తమైనది. అందు దాసుగారు “పంచముఖి పరమేశ్వరులు” గా కీర్తింపబడిరి. దాసుగారు దానికి 1933లో సమగ్ర రూపకల్పన గావించిరి. 1-2-1933న తమసంగీత కళాశాల వార్షికోత్సవ సందర్భమున దాసుగారు మరియొకతూరి పంచముఖిని ప్రదర్శించిరి. (చూ. ఆంధ్రప్రతిక 1-3-1933) 1-10-1953వ తేదీన దాసుగారి ముఖ్యశిష్యుడును, విజయనగరసంగీత కళాశాలలో నాడు మృదంగశాస్త్రప్రాచార్యుడును అయిన శ్రీ శ్రీపాద సన్యాసిరావుగారు తద్వివరణాత్మక పట్టికను తయారుచేసిరి. పంచముఖిని నేడు ప్రదర్శింపగల వారు శ్రీ ముట్నూరి సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు వీరు దానిని తన తండ్రిగారగు కీ. శే. ముట్నూరి సంగమేశ్వరశాస్త్రిగారి కడ 12 సం॥లు అధ్యసించిరట. వారు దాసుగారికి సమకాలికులే. వారి పంచముఖి దాసుగారి దానికికొంత భిన్నముగా నున్నది. ఈపంగముఖి నే లఘుశేఖర మను ఆరవతాళమున కూడ అను

పించినచో అది “షణ్ముఖ” యగును. దీనిని దాసుగారికడ ఆరు వత్సరములు సాధనచేసి వాసికెక్కినవారు శ్రీకొండపల్లి కళ్యాణదాసుగారు. ఆయన అసలుపేరు అసిరయ్యయో, ఎకరయ్యయో, కళ్యాణదాసనామము గురుప్రసాదము. (ఈయిరువురి గురించి ‘నాట్యకళ’ ఆదిభట్ట నారాయణదాసు ప్రత్యేకసంచిక - 1965 ఫిబ్రవరిది చూడదగును.)

ఈ పంచముఖ గురించి మా కుపలబ్ధమైన నారాయణదాస సమకాలికమైన ఒక సంగీత విద్వల్లేఖన మీ క్రిందివిధముగా నున్నది :-

“వింశతి గుణిత షట్కూల లఘుసంఖ్యాత త్రిషష్టిమాత్రా పరిమిత పంచజాత్యేక తాళపంచక యుగపత్పంచావ యవారంభ సమాపన నిబద్ధత్థిస్థాయి త్రివృత్తి త్రికాల త్రిత్రివారముక్తి ఘటిత షోడశవిధ స్వరకలిత సంపూర్ణవక్ర ద్వైవిధ్యరాగాలాప్తి త్రిఖండికారూప పంచదేవతాత్మక పంచముఖశ్వరనామ సంకీర్తనమ్.”

త్ర్యశ, చతురస్ర, ఖండ, మిశ్ర, సంకీర్ణజాతులయైదు ఘాతలు ప్రత్యేకముగా రెండు పాదములతో రెండు ఘాతలు, రెండు చేతులతో రెండు ఘాతలు, రెండు బాహువులతో నొక ఘాత చొప్పునఁ బ్రకటించుచుఁ బంచదేవతానామ సంకీర్తనముఁ బదునాఱు వివిధ స్వరములు గల పదునైదు రాగములు వరుసగా ముమ్మాఱు ప్రథమకాలమున రెండవ తూరి ముమ్మాఱు రెండవ కాలమున మూడవ తేపముమ్మాఱు మూడవకాలమునఁ బ్రచురించుచుఁ బంచావయవములఁ బంచజాత్యేక తాళఘాత లయిదు నొక్కసారి మొదలిడి తిరిగి యొక్కసారి ముగియు నట్లు పాడుటకై యేర్పరుపఁబడిన ప్రబంధరత్నము”.

౨. దశవిధరాగ నవతి కుసుమ మంజరి :-

1938 లో తమ రామేశ్వర యాత్రాసందర్భమున శ్రీదాసుగారు కన్యాకుమారి కేగి దేవీదర్శనము చేసికొని దేవీస్తవ రూపముగా నాస్యతో దర్శనీయ నై పుణ్యముతో ఈమంజరీ పరికల్పనముగావించిరి.

ఇంద త్యపూర్వమైన రాగ ప్రజ్ఞా ప్రాగల్భ్యమును ప్రదర్శించిరి. పంచముఖీ తాళ ప్రజ్ఞను కూడ పరిధవించిరి. అసలా మహామహుని సంగీత ప్రజ్ఞ పంచముఖీనమును దశవిధమునుగాదు— అది బహుముఖీనము, అనంతవిధమును.

దాసుగారి యీ రచనల గురించి వారి అల్లుడు కీ॥ శే॥ ఉపాధ్యాయుల అప్పల నరసయ్యగారికి కీ॥ శే॥ విస్సా అప్పారావుగారు 16-4-54న ఒక ఉత్తరములో నిట్లు వ్రాసిరి. “మీ రిచ్చిన మీ మామగారి సంగీత రచనను విజయనగరము కాలేజీలో ఇచ్చినారు. వారు ఇది పాడుటకు కొన్ని సందర్భములు తక్కువయని ఇచ్చివేసినారు. పుచ్చుకొని సంవత్సరమైనది. సాధారణులకు ఇది కొఱుకబడదు. అదిగాక దీనియందు భక్తి శ్రద్ధలు పట్టుదల అభిమానము కలవారుకాని దీనిని సాధించలేరు. అట్టి వారు కనపడేవరకు ఏమీ చేయలేము.”

ఈ కృతుల గురించి తిరుపతి శ్రీ వేంకటేశ్వర ఓరియంటల్ ఇన్ స్టిట్యూటు డైరెక్టరు కీ॥ శే॥ పరవస్తు రామానుజస్వామిగారు శ్రీ కర్రాసూర్యనారాయణ (అడ్వకేటు, విజయనగరము) గారికి 18-3-55న వ్రాసిన జాబులో నిట్లున్నది.

“Sri Rallapalli Anantha Krishna Sarma, Reader in Music examined them and expressed the view that they reflected the high musical talents and the deep learning of the author. It is certainly a great feat that the author had accomplished in these works.”

దశవిధరాగ నవతి కుసుమమంజరి గురించి దాసుగారి నాటి యొక సంగీత విద్వాంసుని వక్కణ:—

“ఇందలి మేళకర్తరాగములు, జన్యరాగములు మొదలగునవి ప్రతి గాయకునకును, ప్రతి జంత్రవాద్యము వాయించువారికి వీలగు పనితనము శ్రుతులయందు పరిశుద్ధత తాళమునందు మంచి కణిశము మొదలగునవి ఏర్పడుట కవకాశ మిచ్చునని దాసుగారు దీనిని తయారు

చేసిరి. దీనివలన మనోలయ యేర్పడును. ఇది విద్వాంసులు మాత్రమే కృషిచేయ తగినది; మృదంగము వాయించువారుకూడా ప్రత్యేకముగా సాధనచేయదగినది. పూర్వాచార్యులు సంగీత వాగ్గేయకారులు వెంకట మఖి, ముత్తుస్వామి దీక్షితులు ప్రభృతులవి చతుర్దండిప్రకాశిక సంగీత సంప్రదాయ ప్రదర్శిని మొదలగు గ్రంథములందు దీనిని పోలినవి అందందు కన్పించును. ప్రస్తుతమున ఇట్టి సంగీతరచనలు చేయువారుగాని వాటిని స్వరపరచి శబ్దములను పొందుపరచి యీవిధముగా వ్రాసినవారు గానిలేరు. ఇది పాడినందువలన మంచి శ్రుతి విచక్షణము మంచి తాళ విచక్షణము ధారాళముగ అలవడుట నిక్కువము. ఇందు జతపర్చబడిన పంచముఖయను అయిదు జాతులను అయిదు అంగములతో ఒకే కాలమున అన్ని అంగములతో సంకీర్ణ మిశ్ర ఖండ చతురశ్ర త్రిస జాతులను ఏ యా రాగమునకు ఆ యా జాతి ఉదాహరణ - తకధికి తధిగిణత, తక తధిగిణత, తధిగిణత, కిటతక, తకిట - ఈ అయిదు జాతులను అన్ని అంగములతో ఒకేసారి చూపించిన దీనినే పంచముఖి యందురు. ఇది తాళశతావధానము. ఇట్టివి మన దేశమునవేయు విద్వాంసులు వంద సంవత్సరములకు వెనుక ఉండెడివారు -

ఇట్టి పనితనముగల ముక్తాయిలను సంగీతము నేర్చుకొనునట్లే వెనుకటి కాలమందు శిష్యపరంపర ఇట్టి ధీమంతులవద్ద చెప్పుకొని దానిని పదేపదే సాధకముచేసి సాధించెడివారు. నేడు యిట్టి పనితనమును యెవ్వరును సాధించుటకు పూనుకొనుటలేదు. ఛందస్సు అలంకారములు మొదలగు కట్టుబాట్లు కవిత్వమునకు యెలాగునో సంగీతమునకు గూడ స్వర శబ్ద జ్ఞానములు ఆవశ్యకములు. శ్రీ దాసుగారు గాయకుడు, సమస్త తాళములను జంత్రివాద్యములకు సంబంధించు శబ్దములను వేయగలిగిననాడే వానిని గాయకుడని పేర్కొనెడివారు. మార్దంగి కునకు కూడా సంగీతజ్ఞునివలెనే స్వరము వేయుట, రాగభావము నర్థము చేసుకొనుట మొదలగునవి వచ్చినగాని, వానివాద్యమునందు పటుత్వము

లేదనెడివారు. ఈ పనులుగాక వీరు ఈ నృత్యము చేయుచు, పై రెండు విషయములను చేర్చుచు, నృత్యము, గీతము, తాళము ఈ మూడింటిని హనుమంతునివలె మానవులకొరకు గాకుండా ప్రణవనాదస్వరూపుడై ఒకప్పుడు. నాదలోలుడై ఒకప్పుడు శబ్దములగూడ కలిపి పాడుచు బ్రహ్మ నందపరవశుడగునపుడు నృత్యముకూడ చేసెడివారు. అట్టివిధమున హనుమంతునివలె పాడువారు ఒక్క నారాయణదాసుగారుమాత్రమే, అన్ని కాలములలోను సంగీతప్రపంచములో పేర్కొనగలిగినవారు.

వారు ఈవిధముగా గానముచేయుటయేగాక, రోజుకు పది పండ్లెండు గంటలకాలము ఇట్టి అపూర్వతాళములను రాగములను వారు స్వయముగా వాసి యెప్పటికై నా సంగీతప్రపంచమునకు ఇవి సహకరించవలెనను సత్సంకల్పముతో వ్రాయుట ఆంధ్రుల యదృష్టము. ఇట్టి మహోత్కృష్ట గ్రంథములను సమస్తగాయకులు వారివారి కృషిని బట్టి వీనిని బహుప్రచారములోనికి తీసుకొనివచ్చుటకు దీక్షపూని ఆంధ్రదేశ సంగీతప్రతిష్ఠను నిలుపుకొందురుగాక.”

కి. శ్రీ మబుగాపు కృష్ణదాసుగారి “మృదంగవాద్యబోధిని” అను గ్రంథము 25-26 పుటలలో శ్రీ దాసుగారి సంగీతప్రజ్ఞ గురించి యిట్లు పేర్కొనబడినది :—

ఎ) ద్రుతకాలమిత్రము :

“పూజ్యులై న నారాయణదాసుగారు హరికథారచనలలో ద్రుత కాలమిత్రము ప్రయోగించియున్నారు. ఈ రచన వీరివల్ల నే ఫలోన్ముఖ మైనదని భావించవలయును. అంతకు పూర్వులై యున్న సుదర్శన దాసుగారు రచించిన కుచేలోపాఖ్యానములోను, కర్ణచరిత్రలోను ద్రుతకాలమిత్రము లేనేలేదు. త్యాగరాజ కీర్తనలలో గూడ రూపక తాళములోనున్న ఏవో కీర్తనలకు తప్ప బహుకీర్తనలలో ద్రుతకాల మిత్రము లేనేలేదు.”

బి) లయబ్రహ్మ :

“స్వకృషివలన మాత్రమే తనకుదా సాధించుకొన్న సమస్త వేద శాస్త్ర విశేషముల న్నమ హరికథాగాన సమయమున బహుముఖ పాండిత్యముతోఁ బండితులు మెచ్చనట్లు వెల్లడించుచుఁ ద్రిస్తాయులన్బాడుచు షట్కాలముల నర్తనము చేయుచు లయబ్రహ్మ మను ప్రఖ్యాతిగాంచిరి.

సి) గండ పెండేర ఘన సన్మానము :

“కుడి యెడమ చేతులన్నమ విషమజాతుల న్ద్వేష వాయించి తన యనన్య సాధ్య ప్రతిభకు మిక్కిలి సంతోషించి చల్లపల్లి రాజా శ్రీ అంకినీడు మల్లికార్జున ప్రసాదరావుగారిచే రర్బారులో బంగారు గండ పెండేరము నొడిగించుకొనిరి.”

2. పంచముఖి - షణ్ముఖి

(అపూర్వ రాగతాళ ప్రబంధము)

— సతగీత శ్లోక ప్రామాణిక చిత్ర సత్యనారాయణ

శ్రీమదజ్ఞానాద్వైత భట్ల నారాయణదాసుగారు రచించిన పంచముఖి, షణ్ముఖ అనునది ఒక అపూర్వ రాగతాళ ప్రబంధం. శంకరుడు పంచముఖుడు సద్యోజాత, వామదేవ, ఈశాన, తత్పురుష, అఘోర అని ఆ ముఖముల నామములు. షణ్ముఖయను ప్రక్రియకూడ పంచముఖ ప్రబంధమునందే ఇమిడియున్నది. శంకరునికి అయిదుముఖములుంటాయి, ఆ నామములవల్ల పంచముఖయను నామము ఈ రాగతాళ ప్రబంధమునకు తగియుండుటయేగాక, శివపంచాయతనమునుబట్టి పంచముఖి యను నామము ఈ ప్రబంధమునకు ఒసంగబడినది. ఎట్లనగా ఈ ప్రబంధమునగల సాహిత్యము “ఆదిత్య మంబికాం విష్ణుం గణనాథం మహేశ్వరం భజ” ఈ సాహిత్యమున మొత్తము 28 హస్తాక్షరములు గలవు.

ఈ సాహిత్యము ఈ రాగతాళ ప్రబంధమున 45 సార్లు ఆవర్త
మగును. 45 ఆవర్తములు తిరుగును. ఒక్కొక్క ఆవర్తమునకు 28 అక్ష
రములు (లేక) క్రియలు ఉన్నవి.

ఈ ప్రబంధమునగల 45 ఆవర్తములు 45 రాగములలో రచింపబడియున్నవి. ఈ రాగములన్నియు ప్రసిద్ధరాగములు, మేళకర్తరాగములు, రక్తిరాగములు అయి ఉన్నవి. రాగముల పేర్లు మాత్రము ఆవర్త ప్రారంభమున వ్రాయబడియున్నవి. శ్రీ దాసుగారు ధాతు అనగా స్వర రచన చేసియుండవచ్చును గాని గ్రంథవిస్తర సంశయముచే ఆ స్వర రచన చేర్చియుండలేదు.

స్వరముకూడా సాహిత్య అక్షరములపై వ్రాయుటకు ఈ పట్టిక
యందు (Table) వీలులేక వదలివేసియుందురు. కీర్తనరూపమున స్వరము
సాహిత్యము వ్రాసినచో స్వరముకూడ చేర్చునవకాశము గలదు.

ఇందుగల రాగములు

1	2	3	4	5
1) మేచకళ్యాణి,	కాంభోజి,	కేదారగౌళ,	రసికప్రియ,	జంఘాటి,
2) తోడి,	దర్బారు,	నవరోజు,	నీలాంబరి,	నత్తబైరవి
3) ముఖారి,	మోహన,	కనకాంగి,	రాగవర్ధని,	శ్రీరాగం,
4) మేచకళ్యాణి,	తానరూపి,	తోడి,	రత్నాంగి,	జ॥మ॥హరి
5) తోడి,	మధ్యమావతి,	నాటబైరవి,	నీలాంబరి,	నత్తబైరవి,
6) ముఖారి,	మోహన,	కల్యాణి,	రాగవర్ధని,	శ్రీరాగం,
7) మేచకల్యాణి,	కామవర్ధని,	కాఫీ,	వరాళి,	రసికప్రియ,
8) జంఘాటి,	తోడి,	ధవళాంబరి,	నవరోజు,	నీలాంబరి,
9) నత్తబైరవి,	ముఖారి,	మోహన,	కల్యాణి,	మధ్యమావతి
$9 \times 5 = 45$ ఆవర్తములకు 45 రాగములు.				

తాళ సంబంధమైన విశేషములు

ఈ రాగతాళ ప్రబంధము ఆవర్తమునకు 28 అక్షరములు
చొప్పున 45 ఆవర్తములు కలిగియున్నది.

అనగా 45 ఆవర్తములకు మొత్తపు అక్షరములు $45 \times 28 =$
1260 అక్షరములు లేక క్రియలు అని కూడ అనవచ్చును.

ఈ మొత్తపు అక్షరములందు అయిదు జాతుల ఏకతాళములు
ఇమిడి యున్నవి.

తాళ విభాగమునందు జాతులు అయిదు ఉన్నవి. అవి క్రమముగా

- 1) త్రిసజాతి
- 2) చతురసజాతి
- 3) ఖండజాతి
- 4) మిశ్రజాతి
- 5) సంకీర్ణ జాతి.

త్రిస్ర జాతికి	3 క్రియలు
చతురస్ర జాతికి	4 క్రియలు
ఖండ జాతికి	5 క్రియలు
మిశ్ర జాతికి	7 క్రియలు
సంకీర్ణ జాతికి	9 క్రియలు

జాతిని వేయుట (అనుష్ఠించుట) కు లఘువు సహాయము కావలెను. లఘువుతోనే జాతిని చేతి వేళ్లతో వేయవలెను.

త్రిస్ర జాతిని అనుష్ఠించుట :— దక్షిణహస్తమును వామ హస్తముపై ఘాత వేసి, చిటికెనవ్రేలు, అనామికము వేసినచో త్రిస్రజాతి లఘువు అగును. దీనికి 3 క్రియలు గలవు. ఇట్లే అన్ని జాతుల లఘువులకు ఒక ఘాత తక్కిన క్రియల సంఖ్య ననుసరించి అన్ని వ్రేళ్లు వేయుచుండవలెను.

ఇక తాళములు ఏడు (7) కలవు. ధ్రువతాళము, మర్యతాళము, రూపకతాళము, ఝంపతాళము, త్రిపుటతాళము, అటతాళము, ఏకతాళము.

ఏకతాళమునకు ఒకటే అంగము కలదు. ఆ అంగము లఘువు మాత్రము.

ఏకతాళములు 5 విధములు

త్రిస్ర ఏక	3 క్రియలు
చతురస్ర ఏక	4 ,,
ఖండ ఏక	5 ,,
మిశ్ర ఏక	7 ,,
సంకీర్ణ ఏక	9 ,,

ఈ రాగ తాళ ప్రబంధమున గల 28 అక్షరముల యొక్క 45 ఆవరణములును ఈ అయిదు ఏకతాళములలో ఏ తాళమునకై ననూ

సరిపోవును. అంతేకాక ఈ అయిదు ఏకతాళములను అన్నింటినీ ఒకేసారి (Simultaneous) వేయుచు పాడినను 45 ఆవర్తములు పూర్తి అగునప్పటికి సరిపోవును.

ఈ పంచమూఖి యను రాగతాళ ప్రబంధము యొక్క విశేషము విశిష్టత ఇట్టిది అయి ఉన్నది.

అది ఎట్లు సరిపోవుననగా-

ప్రబంధము యొక్క మొత్తపు క్రియలు 1260.

1) త్రిస్రజాతి ఏకతాళము (3 క్రియలు)

$$1260 \div 3 = 420.$$

ఈ ప్రబంధమును త్రిస్రజాతి ఏకతాళమునందు పాడినచో ప్రబంధము పూర్తి అగునరికి ఈ ఏకతాళము 420 సార్లు ఆవృత్తి యగుచు సరిపోవును.

2) చతురస్రజాతి ఏకతాళము 4 క్రియలు.

$$1260 \div 4 = 315.$$

ఈ ప్రబంధమును చతురస్ర ఏకతాళమునందు పాడినచో ప్రబంధము పూర్తి యగునరికి ఈ చతురస్ర ఏకతాళము 315 సార్లు ఆవృత్తి యగుచు, సరిపోవును.

3) ఖండజాతి ఏకతాళము 5 క్రియలు

$$1260 \div 5 = 252$$

ఈ ప్రబంధమును ఖండజాతి ఏకతాళమునందు పాడినచో ప్రబంధము పూర్తి యగునరికి ఈ ఖండజాతి ఏకతాళము 252 సార్లు ఆవృత్తి యగుచు సరిపోవును.

4) మిశ్రజాతి ఏకతాళము 7 క్రియలు

$$1260 \div 7 = 180$$

ఈ ప్రబంధమును మిశ్రజాతి ఏకతాళమునందు పాడినచో, ప్రబంధము పూర్తియగు సరికి ఈ మిశ్రజాతి ఏకతాళము 180 సార్లు ఆవృత్తమగుచు సరిపోవును.

5) సంకీర్ణ జాతి ఏకతాళము 9 క్రియలు

$$1260 \div 9 = 140$$

ఈ ప్రబంధము సంకీర్ణ జాతి ఏకతాళమునందు పాడినచో, ప్రబంధము పూర్తియగుసరికి ఈ సంకీర్ణ జాతి ఏకతాళము 140 సార్లు ఆవృత్తియగుచు సరిపోవును.

అట్లుగాక 45 ఆవర్తములు పూర్తి కాక మునుపు ముగించినచో ఏదో ఒక తాళము మిగిలిపోవుచునుండును. ఈ అయిదు తాళములందు ఏదో ఒక తాళము పూర్తి కాదు.

అందుకు కారణము :—

$$\begin{array}{r|l} 3 & 3, 4, 5, 7, 9, \\ \hline & 1, 4, 5, 7, 3, \end{array}$$

$$3 \times 4 \times 5 \times 7 \times 3 = 1260.$$

ఈ అయిదు సంఖ్యల యొక్క L. C. M. (క. సా. గు.) కనిష్ఠ సామాన్యగుణిజము 1260 అగుటయే ఇందుకు కారణము.

షణ్ముఖి వివరణము

ఈ పంచముఖి అను రాగతాళ ప్రబంధమును రివతాళమునందు కూడా అనుష్ఠింపవచ్చును.

ఈ ఆరవతాళము పేరు లఘుశేఖరము. ఇది ఒక విచిత్రమైన తాళము :—

నైతికులు వీణావాదన నొనర్చునపుడు ఆరు అక్షరములకొకసారి తాళతంత్రులను మీటు సంప్రదాయము కలదు. ఇట్లు ఆరు అక్షరములకు ఒకసారి మీటుటనే “లఘుశేఖరము” అని యందురు.

28 అక్షరములు గలిగిన 45 ఆవర్తముల పంచముఖిని ఈ లఘు శేఖర తాళమునందు వేయుటచే షణ్ముఖి అని కూడా ఈ ప్రబంధము నకే పెరువచ్చినది.

$$12600 \div 6 = 210$$

ఈ ప్రబంధమును లఘుశేఖరమునందు పాడినచో ప్రబంధము పూర్తియగునరికి ఈ లఘుశేఖరము 210 సార్లు ఆవృత్తియగుచు సరి పోవును.

పంచముఖి ప్రదర్శన

‘పంచముఖిని’ 5 తాళములతో వేయుచు పాడుట చాలా కష్ట సాధ్యము. పట్టుదల, ఓరు, దీక్షతో ఈ ప్రబంధమును ఒక గాత్రసంగీత విద్వాంసుడు కనీసము ఒక సంవత్సరము సాధన చేయవలెను.

ఆ సంగీతవిద్వాంసుడు ఈ ప్రబంధమును పాడుచూ, అయిదు తాళములను తనయొక్క శిరస్సుతోనూ, రెండు చేతులతోనూ, రెండు భుజములతోనూ వేయుచు శ్రోతలకు చూపించవలెను.

ఆ గాత్రజ్ఞునియొక్క తాళానుష్ఠాన ముసరిగానున్నదో లేదో కనుగొనుటకు అయిదుగురు విద్వాంసులు లయాతితాళములయందు నిష్ణాతులై నవారు, ఆ గాత్రజ్ఞుని (Performer) ఎదురుగా కూర్చొని, ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క తాళమును వేయుచు వారి వారి తాళములకు గాత్రజ్ఞుడువేయు తాళములు సరిపోవుచున్నదో లేదో గమనించుచుందురు.

ఈ ప్రదర్శన ఒక అపూర్వమైన విద్యద్ధర్మమునకు సంబంధించిన కళాఖండము.

ఈ అపూర్వమైన రాగతాళ ప్రబంధమును శ్రీ దాసుగారు తమ అపూర్వమైన ప్రతిభాశక్తిచే వాగధీశ్వరి కటాక్షముచే రచించిరి.

పూర్వము రాగమాలికలు రచించినవారు కలరు; తాళమాలికలను రచించినవారు కలరు; రాగతాళమాలికలను రచించిన మేధావులు కూడా లేకపోలేదు. అట్టివారిలో మహావైద్యనాథయ్యగారు ముఖ్యులు. కాని శ్రీ దాసుగారు రచించిన ఈ పంచముఖి మరియు షణ్ముఖి అను ఈ ప్రబంధము 45 రాగములతో, 5 తాళములతో, మరియు ఆరు తాళములతో కూడా 45 అవర్తములు గలిగి ఒకరే అన్ని తాళములు వేయుచు పాటను పాడుచు ప్రదర్శించు ప్రక్రియ గలిగిన ఈ ప్రబంధము అద్వితీయము, అపూర్వము, నభూతో నభవిష్యతి - అనుట అతిశయోక్తి కాదు.

ఈ ప్రబంధమును పాడగలిగిన సమర్థులు ఈనాడు ఉన్నారు. కాని ఈ ప్రక్రియను ఓర్పుతో విని, చూచి, ఆనందించు శ్రోతలు రసికులు ప్రజలలో సన్నగిల్లుచున్నారు. కర్ణాటక సంగీతము శాస్త్రీయగానమే మోటు అగుచున్న ఈ కాలమునందు ఇట్టి ప్రక్రియను ఆస్వాదించు భాగ్యము మనకు కలదా అని ప్రశ్నించుకొని, ఇట్టి అపూర్వ సంగీత లయాత్మకమైన ప్రబంధమును మరల పునరుజ్జీవింపజేయు బాధ్యత, ధర్మము మనదేశ సంగీతవిద్వాంసులపై ని, రసికజనులపై ని, ప్రభుత్వము పై ని ఎంతె ననూ కలదు.

ఈ పంచముఖిని ప్రదర్శించు విద్వాంసులు ఒకరిద్దరు మాత్రము ప్రకృతము కలరు. వారిని ప్రోత్సహించి, వారిచే ప్రదర్శనలు ఏర్పాటు చేయు బాధ్యత మన మీదనే ఉన్నది.

ఆధునిక విద్వాంసులలో కొంతమంది అయిననూ ఈ పంచముఖిని సాధించి ప్రదర్శించినచో శ్రీ దాసుగారి రచన సార్థకము అగును. వారి రచనను ప్రదర్శించి మనము కూడా సార్థకులము కాగలము.

శ్రీ దాసుగారు సంగీతమునను, సంగీతాత్మకమగు లయ శాస్త్రమునను అనేక పరిశోధనలు సల్పి సంగీతమునకు సేవచేసి మనకు ఆదర్శప్రాయులై ఉన్నారు. వారి ఋణము తీర్చుకొనుట ప్రతిసంగీత విద్వాంసుని ధర్మము.

సులభపద్ధతిని ఈ పంచముఖ షణ్ముఖిని ప్రదర్శించుపద్ధతికి నూచన :—

ఈ పంచముఖిని ఒకరు పాటపాడుచు 5 తాళములు వేయుట చాలా కష్టసాధ్యము.

అట్లు చేయుటకు బదులు.

అయిదుగురు విద్వాంసులైన గాత్రజ్ఞులు చేరి ఈ 45 రాగములు 5 తాళములు గల ఈ ప్రబంధమును ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క తాళమునందు పాటను పాడుచు ఎవరి తాళము వారే వేయుచు ప్రదర్శించుట కడుసులభము, ఆస్వాదించుటకు కూడా శ్రోతలకు (ప్రేక్షకులకు) ఎంతో ఆనందముగా నుండును.

ఈ 45 రాగములకు ధాతుకల్పనచేసి 5 గురు విద్వాంసులు కొంచెముగా సాధనచేసి ఈ ప్రదర్శనను సిద్ధము చేయవచ్చును.

ఈ పద్ధతిలో ఈ రాగతాళ ప్రబంధమైన పంచముఖిని, అనుష్ఠించుట, ఆస్వాదించుట ఎంతో సుఖము, ఎంతో సులభము; కనుక కడు వాంఛనీయుము.

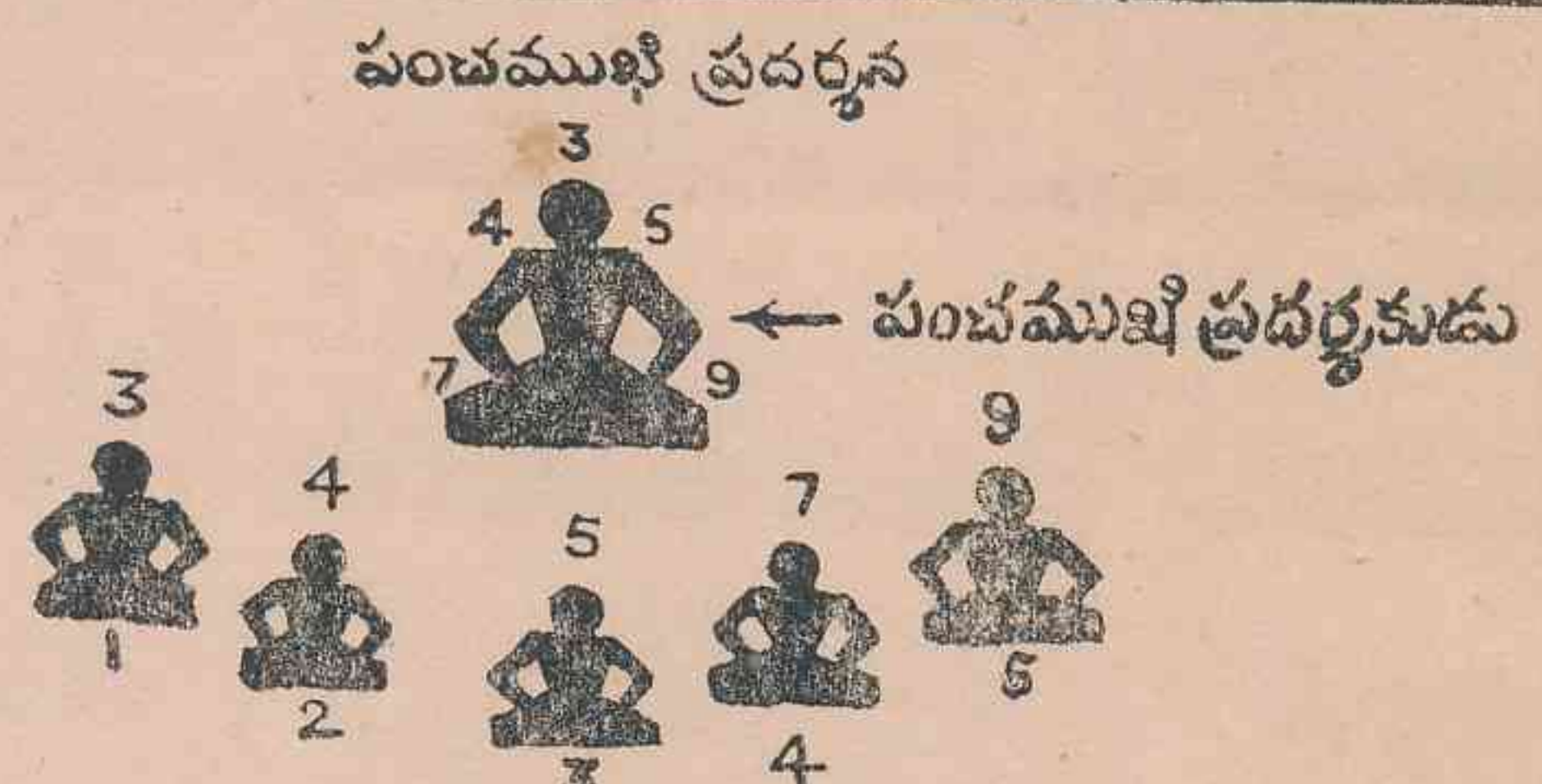
*

*

*

శ్రీపంచముఖీ మాతృకాయంత్రః } ఆదిత్య మంజికాం విష్ణుం ।
 (పంచముఖీ అనుపల్లవి) } గణనాథం మహేశ్వరంభజ ॥
 } ఝంపరికిట తక భళింగు తక పఠిగిణాహం

3, 4, 5, 7, 9 - త్రిస్త చతురస్త షండ మిత్ర సంకీర్ణ పకతాళత్రయలు
1, 2, 3, 4, 5 - పరీక్షామిత్ర పాఠశాలలు

1	మొదలకల్గినది	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
2	కాంభోజి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
3	కేదారసౌళ	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
4	రసికప్రియ	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
5	జంద్యూటి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
6	తొడి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
7	ధన్వంతరి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
8	నవరాత్రి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
9	నీలాంబరి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
10	నటప్రకవి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
11	ముఖారి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
12	మోహన	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
13	కనకాంగి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
14	రాగవర్ణి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
15	శ్రీరాగం	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
16	మొదలకల్గినది	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
17	చానరూపి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
18	రత్నాంగి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
19	జయమనోహరి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
20	తొడి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
21	మధుమావతి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
22	నటప్రకవి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
23	నీలాంబరి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
24	నటప్రకవి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
25	ముఖారి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
26	మోహన	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
27	కళ్యాణి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
28	రాగవర్ణి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
29	శ్రీరాగం	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
30	కళ్యాణి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
31	కామవర్ణి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
33	కాఫీ	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
33	వరాళి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
34	రసికప్రియ	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
35	జంద్యూటి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
36	తొడి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
37	ధన్వంతరి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
38	నవరాత్రి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
39	నీలాంబరి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
40	నటప్రకవి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
41	ముఖారి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
42	మోహన	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
43	కళ్యాణి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
44	తొడి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5
45	మధుమావతి	అ	7	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5	3	4	5	3	7	4	3	9	5

మండలాతి $1260 \div 5 = 252$ నార్లు చదురప్రజాతి $1260 \div 4 = 315$ నార్లు
 క్రీసజాతి $1260 \div 3 = 420$ నార్లు ఆవుత్తియగును

పట్టికానిర్మాత : శ్రీ వాద స నాసిరావు (1953)
(దాసుగారి ముఖ్యశిష్యుడు, విజయనగర సంగీత కళాశాలలో
పుదంగ శాస్త్రాచార్యుడు) 1-10-1953.

సర్వతాళాత్మక పంచ జాత్యేక తాళము

A. సర్వ సంపూర్ణ రాగములు : 9

2వ కాలము మిశ్ర జాత్యేక తాళము. 14 మాత్రల పరిమితి. 29 మేళ కర్త (2-3) పై కాలములు దెల్పును.

1. $\begin{matrix} \text{కా} & & \text{చ} & & \text{చ} & & \text{శు} & \text{అ} \\ \text{న ని} & - & \text{సా రి} & - & \text{ని ధ ప} & - & \text{మ గ మ} & - & \text{ప ధ ని} \\ \text{శ్రీ} & - & \text{ధీ ర} & - & \text{శం క} & - & \text{రా} & - & \text{భ ర జే} : \end{matrix}$
2. $\begin{matrix} \text{సాచ} & & & & \text{కైశు} & & \text{శు} \\ \text{గా రి} & - & \text{సా రి} & - & \text{ని ధ ప} & - & \text{మా ప ద} \\ \text{పా హి} & - & \text{మా మ్మ} & - & \text{హా న ట} & - & \text{భై ర వి} \parallel \end{matrix}$ 20
3. $\begin{matrix} \text{ప్ర} & & \text{సాచ} & & \text{శు} \\ \text{ప మా} & - & \text{గ రి స} & - & \text{నీ సా రి} & - & \text{గా రి} \\ \text{త్వ మే} & - & \text{వ శ ర} & - & \text{ణంశ్యామ} & - & \text{లాంగిః} \parallel \end{matrix}$ 55
4. $\begin{matrix} \text{శు పా} & & \text{శు శు} & & \text{కా} & & \text{భ అ} \\ \text{మ పా} & - & \text{మా దా} & - & \text{ప ధ ని} & - & \text{స రి గ} \\ \text{సదామాం} & & \text{పా ల య} & & \text{సరసాంగి} \parallel \end{matrix}$ 27
5. $\begin{matrix} \text{శు} & & \text{శు} & & \text{సాచ} \\ \text{మా పా} & - & \text{దా మా} & - & \text{గా రి} & - & \text{గా మ} \\ \text{సేవేఽంబి} & & \text{త్వాం} & & \text{కీ ర వాణి} \parallel \end{matrix}$ 21
6. $\begin{matrix} \text{ప్ర} & & \text{శు} & & \text{చకా} \\ \text{పా మా} & - & \text{గ మా} & - & \text{ప ధ ని} & - & \text{సా ని ద} \\ \text{సంరక్ష} & & \text{మాం} & & \text{ప తి త} & & \text{పా వ ని} \parallel \end{matrix}$ 41
7. $\begin{matrix} \text{శు సా} & & \text{శు , ప} & & \text{కా} \\ \text{స రి గా రి} & - & \text{గా మ} & - & \text{ధ పా} & - & \text{ధ ని స} \\ \text{భు వ నై} & & \text{క మో హ న} & & \text{రూపవతి} \parallel \end{matrix}$ 12

8. శు అ   శు   శు
రీ గా   — మా పా — ధ నీ — స నీ
సేవేత్వాం   గా య క ప్రి యే॥   13

9. ప   కై శు   ప్ర   అం
స రి స రీ — నీ ధా — మ పా — మ గ
త్రి భు వ న   జ్యోతి   స్వ రూ పి ణీ॥   68

B. సంపూర్ణ మాడవములు : 9

1. శు శు శు   శు కై
రీ గ మ — పా ధ నీ — స దా ప మ
సంతత   భ క్త జీవ   రం జ ని॥   2

2. శు శు శు   కా   ప
గా మా గ రి — స నీ — ప ధా ని స
బా లా ర్క   తిలక   ప్ర కా శి ని॥   6

3. శు   శు   శు   అ శు
ని స ధా — ప మా — గా రీ — గ మా
జగదంబ   సంగీత   ప్రి యే॥   13

4. అ శు   చ   శు
గా రీ   స ధ పా   మ గా రి   సా
స మ్మో హి త   కాల భై ర వే   17

5. శు   శు   అ   చ   కా
మ ప ధా   ప మ గ   సా రి   నీ సా
అధరోష్ఠ   జి త   ప ద్మ రా గే ।   27

6. కా   శు   చ   అ శు
సా ని   పా ధ   ని స రి   గా మ గా
ర క్త   చందన   కుసుమ   ప్రి యే ।   27

7.   శు   అ   ప   కా   శు
మ   ప   మ   గ   సా   రి   ని   దా   ప   మా   గ
త్రి   భు   వ   న   మోహన   గీతమూర్తి :   38

8.   ప్ర   ప   కా   సాశు
మ   ప   మ   దా   ని   సా   ని   ప   మ   గ   రి   స
ప్రలయకాల   దుంధుభి   ప్రియే :   48

9.   కై   చ   ప్ర   చ
ని   దా   నీ   —   సా   నీ   —   ధ   ప   మ   రి
న   మ   స్తే   సారంగ   న   య   నే :   64

C. పాడబ సంపూర్ణములు- 9

1.   అ   ప్ర   శు   కా   చ
గ   మా   ప   ధ   న   ని   ధా   ప   మా   గ   రి
న   వ   గ్ర   హ   న   వరత్న   భూ   ష   ణీ :   63

2.   కా   శు   చ   సా   ప్ర
సా   నీ   ధ   సా   రీ   గ   మా   పా
స   మ్మో   హ   నా   శేష   నా   చే :   57

3.   కా   శు   శు   అ   చ
ధ   నీ   ధ   ప   మ   గ   రీ   న   గా   మ   ప
మహాగ్ర   త   రు   ణ   సింహవాహిని :   27

4.   కై   చ   శు   అ
ని   దా   ప   మా   గ   మా   పా   ధ   సా
మహారు   జా   ం   బ   కా   ం   భో   జి   కే :   28

5.   కై   చ   శు   చ   సా
నీ   దా   ప   మ   ప   ద   సా   రీ   గ   మ
మా   ము   ధ   ర   జ   య   నా   రా   య   ణీ :   22

5. ని ద ప మ గ రి స రి మ ప నీ సా
పా హి మా ం కే దా ర గా శే । 28

6. కా శు శు అ శు
ని ద పా మ గ రి స రి మ ప నీ స
ఏ హ్యే హి జ గ జ్జ న ని గా రి । 15

7. సా శు శు కై శు
గా మ ప ని స ని ద ప మా గ రి స
శంకరి త్వ మే వ ధ న్యా సి । 8

8. శు శు శు కా వ
రి గ మ ప స ని ద ప మా గా రి స
త్వ మే కై వా ం బ శృం గా రి ణి । 6

9. గ మ ప ధ సా కా చ శు శు శు
ని ద ప మ గ రి సా
పా ల య మా ం ఘ న శ్యా మ లే । 5

F. శుద్ధ షాడవములు- 9

1. సా శు శు కై శు
గా మ ద ని ధ మ గా మా గ రీ స
ని శ్రే య స సౌ ధ ప్ర తో డి । 8

2. శు శు శు శు
స రి గా మ ప ద స ధ ప మ గ రి స
ని ఖి ల ప్ర మాణ వా గీ శ్వ రి । 1

3. చ అ ప్ర చ కై
రీ గ మ ధ ని స ని ధ మా గ రీ
హే స క ల జ గ ద్గు రు ప్రి యే । 64

4. శు శు శు శు
రీ మ ప ధ నీ స ని ధ ప మ రి స
హే త్రి పు ర సు ం ద రి క ల క ం తి : 13

5. శు అ శు చ కా
స రి గ మ ద ని స ని ధ మ గ రి స
శ ర ణ ం త్వ మే వ మే ల లి తే : 17

6. శు అ చ కై
స రి గ ప ధ ని స ని ద ప గ రి సా
స్వ స నీ కృ త మ ల య మా రు తే : 16

7. చ సా శు చ కై
రి గ మ ధ ని స ని ధ మా గ రి స
ని త్యా న ం ద శ్రీ ర ం జ ని : 22

8. శు అ ప్ర చ కా
రి గ మ ద ని స నీ ధ మ గా రి స
న మః ప ర మ హం సా నందిని : 53

9. అ ప్ర శు కా
స గ మ ప ధ ని స ని ధ ప మా గ స
హే ద్వా ద శ ర వి స్వ రూ పిణి : 63

G. షాడ వౌడబములు- 9

1. అ ప్ర చ కై
గ మ ప ధ ని సా ని ధా మా గ స
న మ స్తే స ర్వ లో కో త్త రి : 64

2. చ ప్ర ష కా సా
రి మా ప ధ ని స ని పా మా గ స
స మా శ్రి త వి జ య ద త్నా క రి : 60

3. శు అ ప్ర శు శు
స రి గ మ ధా ని సా ధ వ గ రీ
న వ ర స చం ద్రి కా సు స్మి తే : 49

4. అ ప్ర శు నీ
స గ మ ప ద నీ స ని ధా ప మ స
సప్త స్వరా భ రణాం చి తే : 49

5. శు శు ప్ర చ కా
స రి గా మ దా ని సా ధ మ గ రి
వాక్యో కి ల స్వరా వ శి కే : 41

6. చ శు చ కా
సా రి మ మా ధ ని ధ ని ధ పా మ రి
శేష ప్ర ముఖ నా గ భూషణే : 29

7. చ అ శు చ కై
స రి గ మా ధ ని స ని ధా మ గ న
న మ సే నాట కు రంజితే : 28

8. శు గా శు శు
స రి గా మ ప ధ స దా ప మ రీ
కై వ ల్య చం ద్రి కా గా శే : 8

9. శు శు చ కై
రి మా పా ధ ని స ద పా మ రీ
అపాం గోత్ర న వ ర సా శి కే : 4

H. జౌడవ పాడవములు- 9

1. శు చ కై
స మ పా ధ ని స ధా మ గ రి మ
త్రై లో క్య జ న యి త్రి సు గా త్రి : 4

2. ^{అ శు} న గ మ ^{కా} ప ని స ని ప మా ^{శు} గా రి స
 న మా మి త్వాం జ గ న్మోహిని । 16

3. ^{శు శు} సా రి మా ^{శు} ప ద న ధ ప మ ^అ గా రి
 భ క్త మా న స మ ల హ రి నామ్మి । 15

4. ^{అ శు} స గ మ ^{శు కా} ధ ని స ని ధ మా ^{శు} గా రి సా
 భా గ వ ఎ న వ సంత ని తే । 15

5. ^{చ సా శు} రి గ మ ^{కై} ని స స ని ప మ గా రి సా
 న మా మి త్వాం రు ద్ర ప్రి యే । 22

6. ^{చ శు} స రి మ ^చ ప ద స స ని ^{కై} ధ ప మా రి స
 న మ స్తే జ న ని నా రాయణి । 28

7. ^{చ శు} స రి మ ప ^చ ధ స స ధ ప మా గ రి స
 మా తః సా మ వే ద ప్రి యే । 28

8. ^{అ ప్ర} స గా మా ^{కై} ప ని స ని ధ ప మ గ స
 అ ప ర్ణేం బి మ హా త్ర తపస్విని । 52

9. ^{చ ప్ర} స రి మ ప ^చ ధ స స ని ^{కై} ధ ప మా రి స
 మాం పా లయ దే వి స ర స్వ తి । 64

I. శుద్ధాడవములు - 9

1. ^అ ^{ప్ర} ^చ ^{కా}
 న గ మా ద ని స స ని ద మ గ న
 న మ ప్రే సు నా ద వి నోదిని । 65

2. ^చ ^అ ^{కా}
 న రి గ ప ని సా ని పా గ రీ న
 ప ర మ హంస ధ్వ ని ప్రియేఽంబ । 29

3. ^అ ^{శు} ^చ
 న గ మా ప సా ధ ప మ గ సా ధ
 నా గ న్వ రా వ శి రసికేఽంబ । 28

4. ^{శు} ^అ ^{శు} ^{కా}
 న రి గ మ ని స నీ మ గా రి సా
 అ మా గ్ని హ ర మే ఘ రంజితే । 15

5. ^చ ^అ ^చ
 న రి గ మ ద సా ధ ప గా రి స
 మ హా దే వ మో హ న రూ పిణి । 28

6. ^చ ^అ ^{ప్ర} ^{కా}
 న రి గ మ ని స సా ని మ గ రి స
 కా మో ద ధ ర ప్రి య సో ద రి । 29

7. ^{శు} ^{సా} ^{శు}
 న రి గ ప ధ సా దా ప గా రి స
 పు న్నా గ భూ పా ల పాలిని । 8

8. ^{శు} ^{శు} ^{శు}
 న మ ప ధ ని వ స ని ధ పా మ పా
 పా దా శ్రి త సు ర వ రా శి కే 13

9. స రి మ ప ని స రి స ని ప మా రి స
విమ త్త సిం హ మ ధ్య మా వ తి । 22

వక్ర రాగములు - 9

1. శు సా శు శు కై
స రి గ మ ప ద ని ని ధ ప మ గ రి స ని
పు రా గ వ రా శి స రో జి ని । 8

2. 3 సాచ శు శు కై 3
స గ రి గ మ ప ధ ప ని స స ని ధ ప మ గ రి స
పా హి మా మా నం ద ధై ర వి । 20

3. చ శు చ కై 3 సా
స రి మ ప ద ని ధ సా ని ధ ప మ గ రి స
హే మ హి హే సు ర ప్ర ము ఖా రి । 22

4. చ అ శు చ కై
స రి గ మ ప ద ప ని స స ని ప మ గ రి గ
న మః కా లా బ్ధి నీ లాం బి రి । 28

5. చ
3 సాప్ర శు కై
స రి గ మ ధ ని స స ని ధ ప ద మ గ రి స
త్వ మే వ మే శ రణం భ వా ని । 44

6. శ 3 శు చ కా
స రి గ మ ప ద ప ని స స ద ప మా రి స
సం రక్ష మాం సు జ న రంజని । 29

7. 3 అచప్ర కా శు
స గ రి మ ప ని ధ స స ద ని ప మ గ రి స
పా ల య మా మం బి చా ముం ది । 63

8. $\frac{\text{అ}}{\text{స గ}} \quad \frac{\text{ప్ర}}{\text{ప మ}} \quad \frac{\text{చైత}}{\text{ద ని స}} \quad \frac{3}{\text{స ద ని ప గ మ గ రి స}}$
 హే చ తు ర్వ ర్గ ఫ ల దా య కి :

64

9. $\frac{\text{సా చ}}{\text{స గ రి గ}} \quad \frac{3 \text{ శు}}{\text{మ ప}} \quad \frac{\text{కై చ}}{\text{ని ధ}} \quad \frac{\text{ని స ని}}{\text{ద ప మ గ రి}}$
 ద శ వి ధ రా గ కు సు మ మం జ రి :

22

- దశవిధరాగ నవతి కుసుమ మంజరి -

(పైనుండి క్రిందికి)

90. $\frac{\text{కై చ}}{\text{స ని ధ ప}} \quad \frac{\text{చ}}{\text{ని ద ని రి}} \quad \frac{\text{శు సా}}{\text{ని స రి స}} \quad \frac{\text{ని ద ప మ}}{\text{గా మ గ రి స గా రి గా మ}}$
 అనినిను వినయముగ వినుతి సలిపెద నంబిక దయజూడు మమ్ము :

89. $\frac{\text{చ కై}}{\text{స దా ని}} \quad \frac{\text{అ}}{\text{ప మా ధ}} \quad \frac{\text{చ}}{\text{ని స ని ధ}} \quad \frac{\text{ప గా మ}}{\text{ప ని ద ప}} \quad \frac{\text{చ}}{\text{మా గ రి}} \quad \frac{\text{స గా ప}}{\text{స గా ప}}$
 జగంబులగన్న, జననివి, త్వదీయ చరణ సరోజము నమ్మితి :

88. $\frac{\text{ప్ర కా శు}}{\text{మ ప నీ}} \quad \frac{\text{చ}}{\text{ధ సా ని}} \quad \frac{\text{చ}}{\text{ద నీ ప}} \quad \frac{\text{మ గా రి}}{\text{స గ రీ}} \quad \frac{\text{మా ప ని ధ}}{\text{స నీ}}$
 ద్వరగా భవాబ్ధి దరించి సుఖింతు, దయతో దర్శన మిడు మా

87. $\frac{\text{చ శు చ}}{\text{స దా ప}} \quad \frac{\text{కా}}{\text{మ రీ స}} \quad \frac{\text{రీ గ మ ప}}{\text{ధ ప నీ}} \quad \frac{\text{స రీ గ}}{\text{మా రి స}} \quad \frac{\text{దా ప మ}}{\text{దా ప మ}}$
 యస్సార కృపా జల నిధి వి, కయికోవ మ్రొక్కు : కావవదాసుని :

86. $\frac{\text{ధ నీ స}}{\text{ని ధ పా}} \quad \frac{\text{ధా మ గ రి సా రి}}{\text{గ మ ధ ని}} \quad \frac{\text{ధ ప ధ మ}}{\text{గా రి స}}$
 క్షమించు మిత్రనా నేరము మఱెద్ది శరణము విడువకు దీనుడె

85. $\frac{\text{చ అ శు}}{\text{రి గ మా}} \quad \frac{\text{చ కై}}{\text{ప ధ ప ని}} \quad \frac{\text{స నీ ప}}{\text{మా గ రి}} \quad \frac{\text{గ సా ని}}{\text{స రి గ మ}} \quad \frac{\text{గ రీ గ}}{\text{గ రీ గ}}$
 సకలేశ్వరి, నిను గురించి ప్రార్థన సదా సలిపెదను మనుష్య

84. చ శు చ కై సా
స రీ మ ప ద ని ధ సా ని ధ ప మ గా రి స ని ధ రీ గ రి మ గ రి ప
ప్రయత్నములు, విఫలంబులు, తరమా భవజలధిన్గడుచుట కిక

83. సా చ శు శు కై
గా రి గ మ పా ధ పా ని స ని ధా ప మా గ రి స గ రి స గ రి గ మ
ద్రామసుడ నమ్మ, జ్ఞానలవ దుర్విదగ్గుడ, దెలిసియు, దెలియని

82. సా శు కై శు శు
గ రీ స నీ స రి గ మ ప ద ని ధా ప మ గా రి స నీ స రి గ రి స
వృధాభి మానిని, గృపణుడ, ఖలుండ గృతఘ్నుడ, గర్విత మతిని

81. కై శు చ
నీ ప మ రి ని రి స ని పా ని స ని సా రి ప మ ప మ ని ప మ ప మ రి స
దుర్నయ పరుడ నతిలుభుడను, నాదురితముల సయిచు నెనరున

80. శు శు శు
మ పా ధ ని సా ని ధా ప మ సా మ ప మా స మ పా ధ ప మ సా ని
విమోహన దీపమున్గని, భ్రాంతిని, విస్మృతి చెందిన మృగంబు

79. శు సా శు
స రి గ రి గ పా ధ స ధ పా ధ గ ధ ప గ రి గా ప ధా స ధ ప గ రి
వలె, నను జముండనెడు, లుబ్ధకుడు యువతులన్ దగుల్వడుటగని

78. నీ స రి గా మా గా రి స ని స రీ గ రి స ని మా గ రి స రి స ని
లోగొను నం, చేనెంచియు వ్యసనోల్లతిత, మనస్కుడ ములుచ, న

77. అ చ చ
గ ప గా రి స ధ స రీ గ రి ప గా ధ ప స ధ ప గ రి సా రి ధ స రి
కట! వ్యర్థముగను, వార్థకమునందు, గడువడి గౌరమాలిన, విష

76. అ శు శు కా
గ మ గా రీ స ని స రీ గ మా గ రి గ మ రీ స ని మా గ రి స ని
యములన్ భోగ నిరతుండనై, సొగసగు, జవ్వనులన్ గనుగొని

అ శు చ
75. న గా మ ప ద సా ధ పా మ ప ధ స ధ సా ధ ప మ గా న మ గ మ
తిరస్కృతుడనై - గ తత్ర పుడనయి, దేదె! మతి లేద? సిగ్గిడి!

చ అ కా
74. రి గ ప గ రి సా వి ప ని స రి గ ని ప గ రీ గ రి స ని పా ని స గ రి
ముదునలివి, చీచి! తొలగెము! నరిసరి! పొమ్మన బెదవుల్పలుమలు

ప్ర అ చ కా
73. మ గ ప ధ ని సా ని ధా మ గ స ని సా గ మా ధ మ గ సా ని ధ మా
తడుపుచు వయస్సు గల్గిన యటులన్, ధనంబు విడుచున్, వృధగా

కై చ ప్ర చ
72. నీ ధ ప మ పా దు ప ని ధ ప ధ సా ని ధ ప మ రి స రి మా ప మ రి స
వారి వెను వెంట ననుభవము లేక, భ్రమయుదు, మఱి మచ్చరమున

అ ప్ర కై చ
71. గ మ ప మ ప ని ధ ప ని సా ని ధ ప మా గ సా గ మ ప మ గ సా గ మ
దెగడుదు, సుఖపడు పయో ముదితులన్ దినంబు గడిపెదరి త్తగ,

చ శు అ చ
70. ప ధ స ధ సా మ గ రి స రి మ ప ధా స ధా ప మ గా రి స రి మ గ రి
వెనుకటి బీరము పలుకుచు, బొగడ్త విత్తము జల్లుచు, గొనియెద

కై చ చ శు
69. స ని ధా స రి మ ప ధ స నీ ధ పా మ రి స రి మ ప ధ స ని ధ ప మ రి
గపటాత్ముడ నయి, పలునీతులేను గఱపెదను, బయికి, చెడు జెడుతల

సా చ శు కై
68. గా రి స రి గ మా ని స రి స ని ప మా గా రి ని స రి గ మ ని ప రీ
పుల్విడు వగ బోను, దనివిగాన నీబొందిని విడువ వెఱచెద

అ శు శు కా శు
67. గ మ ధా ని స ని ధ మా గ రి స గా మ గ ధ మ గ రీ స ని ప గ రీ
నిను నొక్కనిముసమైన, మదిలోన నిలువగ నొల్లను: వ్యసన

శు శు అ శు
66. మ ప ద ప మ గ రి స రీ ప మ ధ ప ధా స ధా ప మ గ రీ స రీ మ
తురుడను, మనికి సమస్తము వితగా దురాశ మెయిజెల్లబుచ్చి

అ శు శు కా
65. గా రి స గ మా ప నీ స ని ప మ గా మ పా ని స నీ ప మ గా రి
నాడ, దుదకేడ్పు మాత్రమె మిగిలెన్గదా ! చదువంతయు వ్యర్థ

శు చ కై శు శు
64. స మ పా ధ ని సా ధ ప మా గ రీ స మ ప ధ ప మ గా రి స మ ప మ
ముగ, నింద్రియ సౌఖ్యమునకై, ధనార్థము, పరులకు మోసమునలుపు

చ కై శు శు
63. ప ధ ని స ధా ప మ రి స రి మ పా ధ ని స ధా ప మ రీ స రి మ ప మ
టకు, వినియోగ పరచితి, గుతర్కమెడద, న్దునందియము, వెఱ

శు శు శు సా
62. ప ధా స ధా ప మ రీ స రి గా మ ప మ రీ స రి గా మ రి ప రి గా
లభించె, స్వార్థపరుండను, శాస్త్రముల, దంభము కొరకు, వశవ

శు చ కై అ చ
61. మ ధా ని స ని ధ మ గ స రి గ మ ధ నీ ధ మ ధా ని స రి ని పా వి ధ
ర్పుకొంటి, ధనికుల కడ, యువతుల చేర్పున గడ్డిగరచి నాడను,

చ శు చ కై
60. స ధా ప మ రీ స రీ మ ప ధ ని సా ధ ప మ రి స రి మ రి ప రీ మ
వృధాశ, శుకంబు బూరుగు పువ్వురీవి, దనివికయి వెదకుచుంటి,

శు ప్ర చ కా
59. గ మ ధ మ ధ ని సా ద మా గ రి స ని స రీ గ రి గ మా ధ ని స ధా
ద్రిభు వన జననీ ! సహాయ మెవరిక ? దిక్కెవరునాకు ? భవమో

శు ప్ర అ శు
58. ప త వ మ వ గా మ ప మ ప ద వి సా గ మ సా ని ధా ప మ ధ ని సా
ధదవదహనంబున, మిగుల దపింతు, బ్రహ్మసాలిని, భవదీ

57. ^అ ^{ప్ర శు శు} ప గా రి గ మ ధా ని స ధా పా గ రి గా మా ధ ప గా రి స రీ
య, పాదకమల ద్వితీయ, ధ్యానము ప్రాప్తించునటుల్ ననుగా

58. ^{కా} ^{ప్ర} ^ష ^{సా} ^చ న నీ ప మ ప దా ని స నీ ప మా గ సా ని స రీ మా ప ధా ప
వవేని, జగమంతయు నేలనిమ్ము, భార్యల బెక్కండ్రతో ద

55. ^అ ^{ప్ర} ^చ ^{కై} గ మ ప ద ని స ని ధ మ గ సా గ మా ప ధ నీ స ని స గా మా గ వ
మి మెయిని, జతురత వెలయన్ బ్రహ్మార్థమృగాంకుని విధానం జ్ఞా

54. ^అ ^{ప్ర} ^{శు} ^{కా} గ మా ప ధా ని స ని దా ప మా ప ద ని స నీ ధా ప మ గ న గా
క్కనిమ్ము; బుత్తుల బరాక్రమాధ్యుల గననీ; వత్సరశత మా

53. ^{ప్ర} ^అ ^{శు} ^చ ^{కా} మా గ రి సా రి గ మ ధ ని స నీ ధ మ ధా మ గ మ గా రి గ రి సా
రోగ్యము తోడుత విబుధ వరుండయి ప్రోలమన నిమ్ము; స్థిరమా

52. ^చ ^{కై} రి గ మా ధ ని ధా మ గ రీ గ ధా మ ధ ని రి ని స నీ ద మ గ రి స
బ్రతుకుల్, ధనముల్, చదువుల్, యశమ్ము బహువిధ సుఖంబులిహమున

51. ^{కా} ^చ న నీ ధ రి న ధ ని స రి గ ప గా ప ధ ని ధ ప ధ ని సా రి ని ధ ప
నిజ మరయ బుద్బుధ సమములు, తటనిభముగ దొలుతన్ హితములు,

50. ^{కా} ^చ ^{శు} ^అ ^{శు} న నీ ధ మ ధా మ గ మ గ రి స ని సా రి గా మ ధ మ ధ ని రి ని స రి
క్రమంబుగ, దుఃఖదములు, చివరకున్ గసంతయయిన ననల, ము ప

49. ^{శు} ^{శు} ^{శు} ^{శు} మ రీ స రీ మ ప ధ ని ధ ప ధ నీ స రి స నీ ద పా ధ మ రి స
శమించునే పృతమున, వివిధభోగస మితిన్ యధేచ్ఛ బొందియు

48. కైచ అ ప్ర
నిధవి త రిగ మా గ రి సా నిధాని సనిధా మా గ రి సనిసరి
మరి మరి పొదలున్ గద : కోర్కెత్త ప్తి మది సంసారికి జరుగదు.

47. శు శు శు శు
సధపమ గమా గ రీ సధ పదాన రిసరీ గమ పధ సధపా
జనన మరణ ప్రవాహమున, మున్నిచనుచుంటి బరవకుడనై

46. శు శు కై సా శు
మధాని సనిధా మధమ గ మా గ రి సనిధని సరి గామ విధమ
భవత్కరుణ దప్ప, నితరమెద్దియు బయటికి నను దీయ గలదె :

45. శు శు చ కా
గామ ప ధ సాని ధపదా పమ గ రి స గామ పాధస రిసాని
యాప్తవచనం బొకటియే కడు నిజమగున్ బ్రమాణముల లోన

44. శు శు శు కా ప
సరిగమ పసాని ధాపమ గమా గ రీ సని ధపసా రిగరిస
నిలిచెదవు, శ్రద్ధగల్గిన యెడంద నీవు, నిను దలంచు నరుడు

43. సా శు కై శు శు
గమ పని రినిసని ధపమ గ పమ గా రిస నీస గామ ప గా రి
నినుగని మరిభవము గొనడు, లయమందెడు నీస్వరూపమునందె

42. శు శు కా శు అ
సారిమ పనీప నిధాప మ గ గ రి స రిమా గ రీ స నిసరిస
సత్యము, నహింసయు, సర్వసమతయు శమమున్, దమంబు, దనివియు

41. కైచ శు అచ
నీధప మ గ రి స నీధప నిసరిమ పానిస రీమ గ రిగరిస
త్వత్పద సరసిజ చింతనము, వ్యసన వర్జనమున్ జగదుపక్పతి

40. కాచ చ శు అ
నిధాన రిమ గ రి పాధప ధసనిధ పమ గా రి సనిధ సారిమ
నొనర్చుటయు, నలసత్వము ప్రతిదిన, ముదితార్కుని వలె నభ్యుద

39. అచ చ కా
గరిగా పధ సని ధారిస నీధప ధనిపద పమగరి సరిగా
యముఁ జెందుజిరమనామయ తన్; జనమలరగ బహు విభవములన్

38. చక్ర కాశు ప్రతిశు
పధనిస నీధప మగారి సగాప ధనిధా నిపనిధ పమగా
నను బ్రతికించుము, త్వడీయ పదంబున, లయంబు నలుపుము తుదన్

37. ప్ర కాశు సాచ
మపసా నీధప మగారి గమపమ గరిగారిసనీ సరిసరి
విను వర్ణించుటకు, బెక్కు విధముల నిగమంబులు పూనియైన

36. సాశు శుక్ర చ
గమపమ పధనీ సనధ మాగన రిగమ పమాపధ నిసనీ
గడపట గడులజ్జ బొంది స్పష్టముగ దమకెరుంగ నలవి కా

35. ప్రష కా అ ష
పమారి సరిసని సరిగా మాపద నిసనీపామారిసనీ
దనెన్; ద్వదగణిత మహిమన్ మాదృశుడరయన్ శక్యంబగునే

34. షఅ ప్ర చ
సారిగ మపాధ నీసా నిపమగ సరిగా మాపమ గారిస
నాయునికి సత్యమద్దే నెరుగుదు నను గల్పించిన హేతువు

33. ప్రసాచ చ
పమగరి సారిగ మపధని సాపా మాగరి సరిసరి గామప
గలుగక తీర, దదెదియన; నీవే గన్నులను గననేర్తునె ?

32. షకా శుష అ
ధనిసని పమరీ సరిగమ పధనీ సనిసరి గమరీ సనిపా
యటువలె నినుజూడగ దర మగునే? యదియిదియని మాత్రము గు

31. షకా అ చ శు
ధనిస నిపగా రిసరీ సరిగమ పాగమ పధాని సానిప
ర్తించెద, నకలేశ్వరి వీవని గణుతించెద బితాన నా మొలు

30. చకా ఆచ
దనిసా దాపా గారిస రిగామ పధనీ సదాప గరీస
వివినన్, సంరంక్షించెద వటంచు! విశదంబుగా వచియింతు
29. శు చ ఆ శు శు
నీసా రిగామ పాదప ధనీస ధామ గ రిసారి గారిస
(దల్లి) మరేల జాలము, భవోగ్రతాపము భరింప లేనిక
28. శు ఆ శు కా
సాధప గరీస రిగామ పధనీ సదాప గరీస రిగమా
దర్శన మొసంగు త్రిలోక జననీ! త్వదంఘ్రి నఖాద్యుతి, నజ
27. శు శు శు చకా
గారిస రిమాప ధనిపా రిసనీ సనిదా పమా గ రిసారి
ప్రంబును వినూతనములై యెటులో జలదోచ్ఛయంబు, నభంబు
26. సా శు చ కై శు
గామప ధసనీ ధపామ గారిస రిగామ పధసా నీధప
నంబలె భువనంబు యదృవిల్లెడు: నశించు జలధిన్ బుద్బుధ
25. చ కా శు సాశు
దాసా నిదాప మా గ రి సరీ గ మా పా ధసాని దాపా
జాలంబులట్ల, నిక్కముగ నాదిశక్తీ! భవత్సహాయం
24. శు ఆ శు చ కై
మ గ రి స రి గ ప ధనీస నిదాప మా గ పధనిస నిదపా
బులేక నిముస మయిన న్నొటగావు భూతంబులు: నినువిడువన్
23. శు సాచ చ కై
మ గ రి స రి గామ పధసా నిధపమ పాదప మ గ రీ స రి గా
భువన మిదొల్ల కడుకూన్యము, మృష, పొల్ల, శశవిషాణముగా
22. శు చ చ కై
మ పధస రిసాని గరీస నిధసా రిగామ పధసా
త్రిగుణములదాల్చి, విలాసముచేత సృజన, స్థితి, ప్రళయముల్

21. ^{అ శు శుకా చ} గమా ప ధ న స నిధా ప మ గ రీ స గా మ ప ధ నీ స ని ధ ప
చరాచర భూత శరీరమయలై స్వభావముగ గైకొనెదవు
20. ^{ప్ర శు సా చ} మా ప ధ గ రీ స ప మా గ రి గ రి స రి గ మా ప ధ సా నీ ధ ప
పద్ధతుల బిన్నుచు గర్మఫల మనుభవ మొందెడు; నీయంతః
19. ^{ప్ర అ చ శు కా} మా గ రి గ రీ స రి గ మ ప ధా స ని ధ సా మ గ రి గ మ ప ధా
నీవే, సుఖదుఃఖముల మెయి గ్రీడను నిరంతర మొనర్చెడు, మా
18. ^{కై చ చ ప్ర అ} ని స రి స ని ధ పా మ రీ స రి గ మ ప ధ ని సా ని ధా ప మ రి గ మ
ఎదుట నిలుపుమా ! ఎరింగితిని నిను నికనెందు దాగ గలిగెడు
17. ^{ప్రసా శు కా ప} ప మ గా రి స ని స ధా ని స రి గా మ ప ధా ప మా గా రి సా ని
జననీ ! త్రిభువనరూపిణీ ! తరంగజలంబు లట్లీను, నీవు;
16. ^{శు మ అ ప కా} ధా ప మ గా సా రి గా మ ప ధ నీ స నీ ధ ప మా గ మ గా మ
వృక్షము బీజంబు; వస్త్రమును, నూల్; బిలంబు నభంబు; సువర్ణ
15. ^{చ అ శు శుకా} రి గ మ ప ధా నీ స నీ ప మ గా రి స ని స రి గా రి స నీ పా
ము, కటకము, నుండలంబును, సర్పము, ఘటము, మృత్తిక, చందా
14. ^{శుకా శు అ చ} ధ నీ స ని ధ ప మ గ స రీ గ మ ప ధ నీ సా ని ధా ప మ గ సా
న, వస్తువాకటియె ! వికృతిన్ బ్రకృతిని. నామ, స్వరూపములచే
13. ^{చ శు అ శు} ధా మ ప గ రీ స రి గా మ ప ధ ని స ధ ప మ ప మ గ రీ స ధా ని
భేదముగ దోచెద, మిట్లు పలికెడు వివిధ నిగమముల్ ! మృగాని

12. ^{శు శు అ శు శు} స ధా ప ధ నీ స ధా ప మ గా రీ స రి గా మా ప ధ నీ స ధ
యివెందుకు, బెంకెమాటలు; శాస్త్రంబిది దూరం; బనుభూతికి

11. ^{కా శు శు శు} నీ ప మ గా రి స నీ స రి గ మా ప ధా ని స మా గ మ గ రీ స
నేనతి దీనుడ. దుఃఖము స్వభావ, మియ్యది నిక్కముగ దీని

10. ^{శు శు శు ప్ర అ} ధా ప మ ధ ని ధా ప మ గా రి స రి స మ పా మ ప ధ నీ స ని ధా
మానుప మరెవరికిని వశముకాదు; మదీయ హృదయ మెటులనో

9. రీ స ని ధ ని ధా ప మ గా రి స రి స మ పా మ ప ధ నీ ధ ని సా
త్వత్పద నలినంబులపై, మధుపమువలె, నిరిగెడున్ సహజం

8. ^{శు అ శు శు శు} ప మ గ రి సా ని స రి గా మ ప ధ పా ధ నీ స ని ధా ప మ గ రీ
బుగ; బసివాడనయి యున్నపుడె, కావు, నన్నుఖమబ్బెనపు; డి

7. ^{సా శు ప కా శు} గ మా ప ధ నీ స ని ధా ప మా గ రి గా రి స రి గ మా గ రీ స
ప్పుడో, చెడిపోయెను, శ్రద్ధ, పాండితి పోతరమున క్రొవ్వుచూపి

6. ^{కై చ ప్ర శు} ని ధా ని స నీ ధ ప మ గ మ ప ధ ని స రీ గ రి స నీ ధ ప మ పా
పురాణ వచస్సుల బెడచెవి నిడియె మొండితన, మున్నతిగానెన్

5. ^{శు కా శు సా చ} ధ నీ స ని ధ పా మ గా రి గ మ పా ధా ప మ గా రి గ మ గ రి గ
బ్రభూతముగ, సంశయం బలమె, విశ్వాసము జారెను, సకలము

4. ^{శు కై శు అ చ} ప ధ ని స నీ ధ ప మ గా రి స రి గ మ ప ధ ప మ ప ధ నీ స ని ధ ప
శనుక, నిటులైలువలేని యడలున గలగెద, గడులంగడు తెగు

3. ప్ర సాచ శు
మా గ రి గ రి స నీ స రి గ మ పా ధ ని ధ ప ధ ని సా రి గ రి
నావ, సముద్రము మధ్యను జెడ నున్న కరణి, భవవార్ధిలోన

2. చ సా శు శు కై
స రి గ మ ప దా ని స నీ ధ ని స రి గ రి సా నీ ధ ప మ గ రి స
మునిగితి, భవత్పదభక్తి, మఱులన్ బొరయన్ జేయుము తిరముగ

1. చ ఆ శు చ కై
రి గ మ ప దా ని స నీ ధ ప మా గ రి సా ని స రి గ మ గ రి స
భవాని నినుంగొని యాడెదనంబు! ప్రమోదముగ నన్మనుచుము;

సంపూర్ణము

B. L. S. RANGH
LIBRARY. HALU

784-1

25733

మూల్యము : 5-00

ప్రాప్తిస్థానము

శ్రీమతి U. S. సావిత్రమ్మ

C/o. కర్రా ఈశ్వరరావు

4-2-13 చంద్రమౌళినగర్

గుంటూరు-2

వెల్ కమ్ ప్రెస్ ప్రైవేట్ లిమిటెడ్, గుంటూరు-2.

లేస్సీస్ : శ్రీ విజ్ఞాన మంజూష